

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО

Олійникова Анастасія Романівна

На правах рукопису

УДК: 614.253.52

Магістерська робота

**ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ**

Formation of research skills future nursing specialists

2230.1 – науковий співробітник

(сестринська справа)

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін

Тернопільського національного медичного

університету імені І.Я. Горбачевського

доц. Кульчицький В. Й.

Тернопіль – 2021

АНОТАЦІЯ

Олійникова Анастасія Романівна «Формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи» магістерська робота. – Тернопіль, 2021. 89 с.

У першому розділі магістерського дослідження представлено аналіз змісту професійної освіти майбутніх фахівців сестринської справи; розглянуто сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх медсестер; визначено сутність дослідницьких умінь в компетентнісній освіті майбутніх фахівців сестринської справи» конкретизовано поняття «дослідницькі вміння майбутніх спеціалістів сестринської справи» в професійно-педагогічному аспекті; визначено основні принципи, що забезпечують формування дослідницьких умінь майбутніх медсестер.

У другому розділі на основі теоретичних положень, розглянутих в першому розділі, представлено програму дослідно-експериментальної роботи; відображено процес розробки теоретичних і практико зорієнтованих аспектів формування досліджуваної якості в освітньому процесі.

Об'єкт дослідження – сестринські дослідження майбутніх фахівців сестринської справи.

Ключові слова: сестринські дослідження, майбутні фахівці сестринської справи, дослідницькі вміння, проблемно-сміслові та ціннісно-зорієнтовані завдання, завдання дослідницького характеру.

SUMMARY

Oliinykova Anastasiia Romanivna «Formation of research skills of future specialist of nursing» master's thesis. – Ternopil, 2021. 89 p.

The first chapter of master's research presents analysis of the content of vocational education of future specialists of nursing; modern tendencies of vocational training of future nurses have been considered; the essence of research skills in competent education of future specialists of nursing has been identified; the notion of «research skills of future specialist of nursing» in the professional and pedagogical aspect has been specified; the main principles that provide formation of research skills of future nurses have been defined.

The second chapter, based on the theoretical principles examined in the first chapter, presents the program of research and experimental work; the process of development of theoretical and practically oriented aspects of formation of the studied quality in educational process has been represented.

The object of research – nursing studies of future specialists of nursing.

Key words: nursing studies, future specialists of nursing, research skills, problem-semantic and value-oriented tasks, tasks of exploratory nature.

ЗМІСТ

Вступ	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ	10
1.1 Фахова підготовка майбутніх фахівців сестринської справи в сучасних умовах	10
1.2. Специфіка сестринських досліджень в компетентнісній освіті майбутніх фахівців сестринської справи	15
1.3. Історія становлення сестринських досліджень у зарубіжній практиці	29
1.4. Особливості наукового підходу в сестринській справі.....	29
Висновки до розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ	35
2.1 Зміст дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи в професійній освіті	35
2.2 Основні принципи формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи	43
2.3 Використання у навчально-професійній діяльності проблемно-смыслових, ціннісно зорієнтованих та дослідницьких завдань	45
2.4 Організація та результати експериментального дослідження	47
Висновки до розділу	61
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
Додатки.....	74

ВСТУП

Актуальність дослідження. Вихід України на новий соціально-економічний рівень та поступова інтеграція в європейську спільноту суттєво підвищили вимоги до якості професійної підготовки фахівців. У галузі медичної освіти назріла потреба у висококваліфікованих, компетентних спеціалістах з медсестринства, здатних до самостійних дій, осмисленого аналізу і корекції своєї діяльності, самоосвіти та самовдосконалення. Реформування медсестринства зумовило впровадження триступеневої системи підготовки: молодший спеціаліст, бакалавр, магістр. Об'єктивною потребою й орієнтиром сьогодення є створення підстав і умов для якісної підготовки майбутніх медичних працівників середньої ланки, готових надавати висококваліфіковану допомогу всім верствам населення, здійснювати свою професійну діяльність на рівні доказової медицини відповідно до концепції розвитку охорони здоров'я України. Досягнення поставленої мети неможливе без опанування дослідницькими вміннями й навичками.

Сестринські дослідження в практичній охороні здоров'я стають основою організації і надання якісного догляду за пацієнтами. Вони дозволяють досягти значних результатів у профілактичній та лікувально-діагностичної діяльності з максимальною ефективністю і мінімальними витратами для лікувального закладу, сприяють професійному самовизначенню і професійному розвитку медичного персоналу, організації дослідницької діяльності, формування професійних компетенцій.

На важливості розв'язання окреслених проблем наголошено в Законі України «Про вищу освіту» (2014); Законі України «Про освіту» (2017); Концепції розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010–2020); Загальнодержавній програмі «Здоров'я – 2020: український вимір»; Проекті Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2025 років.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблему формування дослідницьких умінь і навичок досліджено в різних аспектах: організація дослідницької діяльності студентів як суб'єктів навчально-виховного процесу (С. Амеліна, В. Андрєєва, З. Бакум, С. Балашова, П. Горкуненко, І. Каташинська, О. Миргородська та ін.); самостійність у здобуванні знань та формуванні умінь і навичок досліджували А. Алексюк, К. Бабенко, Л. Бондар, В. Буряк, М. Князян, О. Малихін, П. Підкасистий та ін.; створення атмосфери творчості як провідної умови оволодіння дослідницькими вміннями й навичками відбито в працях О. Горошкіної, С. Гольдентріхта, І. Доброскок, Л. Квіткіної, С. Сисоєвої, І. Хмеляр та ін.; поступальне формування дослідницьких умінь і навичок відстоюють О. Арделян, С. Косилов, В. Мілерян, О. Онищук, К. Платонов, Г. Чайченко. Особливості формування дослідницьких умінь і навичок у студентів-медиків розкрито в роботах Н. Банадиги, Л. Бразалій, І. Губенко, О. Гуменюк, В. Лазоришинця, Д. Марчук, Л. Симонович, І. Хмеляр, М. Шегедин, С. Ястремська та ін. На ефективність проблемного підходу в опануванні дослідницькими вміннями й навичками вказують І. Лернер та О. Матюшкін.

Відтак, об'єктивна потреба у висококомпетентних фахівцях сестринської справи, здатних до ефективної реалізації медсестринського процесу на належному дослідницькому рівні, актуальність проблеми в межах сучасної парадигми медичної освіти, недостатня її теоретична розробленість та необхідність практичного впровадження в діяльність закладів медичної освіти визначили тему нашої магістерської роботи **«Формування дослідницьких майбутніх фахівців сестринської справи»**.

Мета дослідження полягає у дослідженні теоретичних та методичних аспектів організації процесу формування дослідницьких вмінь майбутніх фахівців сестринської справи.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу наукової літератури охарактеризувати специфіку сестринських досліджень у професійній діяльності медичної сестри.

2. Розкрити педагогічну сутність дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи в реалізації видів професійної діяльності.

3. Охарактеризувати основні принципи процесу формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи.

4. Розробити навчально-методичне забезпечення процесу формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи на основі проблемно-смыслових, ціннісно-орієнтованих завдань, дослідницьких завдань, відповідних цільовій специфіці видів професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – сестринські дослідження майбутніх фахівців сестринської справи.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти організації процесу формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи в освітньому процесі.

Методи дослідження. Для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань використано такі методи дослідження: теоретичні – вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження, що сприяло добору й осмисленню фактичного матеріалу, критичного аналізу концепцій, теорій, методик, педагогічної практики викладачів, результати яких було використано для обґрунтування сутності проблеми, уточнено поняття «дослідницькі уміння» з огляду на специфіку медичної освіти; синтез, порівняння, конкретизація, систематизація й узагальнення наукових даних, що дало змогу обґрунтувати зміст дослідницьких умінь студентів-медиків; емпіричні – педагогічний моніторинг (анкетування, бесіда, тестування, спостереження), можливості якого забезпечили вивчення сучасного стану сформованості дослідницьких умінь і майбутніх фахівців сестринської справи; математичні та статистичні методи оброблення й інтерпретації отриманих даних, використання яких дозволило виявити та встановити значущість достовірних кількісних і якісних характеристик результативності дослідно-експериментальної роботи.

Теоретичне значення дослідження. Охарактеризовано специфіку сестринських досліджень в практичній охороні здоров'я, контекстно відображена значущість дослідницьких умінь в різних видах професійної діяльності майбутньої медичної сестри. Визначена педагогічна сутність дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи відповідно до цільової специфіки видів професійної діяльності. Також теоретична значущість дослідження полягає у розширенні понятійного апарату професійної педагогіки конкретизацією поняття «дослідницькі вміння фахівців сестринської справи».

Практична значення дослідження: розроблено проблемно-сміслові та ціннісно зорієнтовані завдання, професійні, дослідні та ситуаційні завдання дослідницького характеру, які стимулюють цілеспрямоване формування дослідницьких вмінь, достатніх для ефективного вирішення навчально-професійних завдань і подальшого саморозвитку майбутніх фахівців сестринської справи; представлено рівневий діагностичний інструментарій досліджуваного якості (дослідницьких вмінь майбутніх фахівців сестринської справи), що забезпечує об'єктивну оцінку його сформованості в освітньому процесі медичного коледжу.

Апробація матеріалів магістерського дослідження. Опубліковано дві фахові статті (Олійникова А.Р. Формування дослідницьких умінь майбутніх медичних сестер як педагогічна проблема. Медсестринство. 2021. № 1. С.60-62.,

Експериментально-аналітичні вміння у структурі професійної компетентності майбутніх фахівців медсестринства. Медсестринство. 2021.

№ 2. С.58-60.) Матеріали магістерського дослідження представлені у тезах «Застосування кейс – методу в підготовці майбутніх медичних сестер», та були апробовані й отримали схвальні відгуки під час роботи Регіональної науково-практичної конференції «Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі на засадах міждисциплінарної інтеграції» (12 березня, 2021 р. м.Тернопіль), що проходила на базі Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського.

Експериментальна база. Робота виконана на базі Миколаївського базового медичного фахового коледжу Миколаївської обласної ради, де проведено моніторингове дослідження та опитування, до якого було залучено 51 студентів-медиків.

Структура та обсяг магістерської роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (77) та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 89 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 65 сторінках. Роботу ілюстровано 3 таблицями та 3 рисунками.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

1.1 Фахова підготовка майбутніх фахівців сестринської справи в сучасних умовах

Пріоритетним завданням соціальної політики України є покращення здоров'я нації і підвищення тривалості життя громадян. Надання якісної медичної допомоги та обслуговування піднімає на новий рівень проблему забезпечення інноваційного характеру медсестринської освіти з урахуванням сучасних тенденцій на основі ефективного взаємозв'язку академічних знань і практичних навичок надання медичної допомоги, присвоєння особистісної сукупності професійних цінностей. Все це дає змогу майбутнім фахівцям сестринської справи спроектувати власне професійне майбутнє в сфері охорони здоров'я [25, с. 209]. Стрижнем такої фахової підготовки є діяльність, спрямована на формування у майбутніх фахівців сестринської справи готовності виробляти власну лінію професійної поведінки у наданні ефективної медсестринської допомоги з опорою на медико-біологічні та клінічні знання, практичні вміння та навички щодо збереження здоров'я і життя пацієнтів, моральні переконання і ціннісні орієнтації згідно з власним образом професійного майбутнього [35, с. 87]. Прийняття цілей діяльності передбачає усвідомлення результативності власної майбутньої діяльності; рефлексію медсестринської діяльності і самоаналіз становлення професійно-значущих якостей; привласнення професійних і культурних цінностей.

У Програмі розвитку медсестринства України [45] акцентується увага на необхідності і значущості поєднання глибокої теоретичної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи з практичними навичками і вміннями,

відповідальному ставленні до медсестринської діяльності, важливості підвищення професійної компетентності та рівня загальної культури, а також готовності медсестер до самостійної професійної діяльності та виконання основних функцій (організаційної, діагностичної, консультативної, лікувальної та профілактичної) і видів діяльності (сестринська клінічна практика, організаційно-управлінська, педагогічна). Однак, у нових соціально-економічних умовах медсестринська діяльність не лише наповнюється іншим змістом [3, с. 93], а й доповнюється видами діяльності, які раніше мали не обов'язковий, рекомендаційний характер (наприклад, дослідницька діяльність) [7, с. 19].

Розглянемо детальніше основні види медсестринської діяльності, до якої майбутні фахівці сестринської справи готуються у межах фахової підготовки. Пріоритетними завданнями *сестринської клінічної практики* фахівців сестринської справи є:

1) здійснення сестринської клінічної практики при раптових гострих захворюваннях, станах, загостренні хронічних захворювань, які не супроводжуються загрозою для життя пацієнта і не потребують екстреної медичної допомоги [9, с. 20];

2) участь в наданні долікарської медичної допомоги при станах, що вимагають термінового медичного втручання;

3) надання долікарської медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях, зокрема й участь в медичній евакуації;

4) здійснення сестринського догляду;

5) участь у попередженні виникнення захворювань серед населення шляхом проведення профілактичних і протиепідемічних заходів, профілактичних медичних оглядів, диспансеризації, диспансерного спостереження пацієнтів;

6) здійснення заходів щодо формування мотивованого ставлення кожної людини до збереження і зміцнення власного здоров'я і здоров'я оточуючих;

7) навчання пацієнтів основним гігієнічним заходам оздоровчого характеру для профілактики виникнення захворювань і зміцненню здоров'я [12, с. 8].

Однак варто враховувати, що в сучасних умовах сестринська клінічна практика дещо розширює межі та передбачає здійснення *лікувально-діагностичної* (зокрема й забезпечення інтенсивного лікування) та *паліативної діяльності* (надання допомоги помираючим пацієнтам у хоспісах). Тому професійна діяльність майбутніх фахівців сестринської справи супроводжується підвищеною відповідальністю за життя і здоров'я людей, прийняттям рішень в екстремальних ситуаціях, фізичними навантаженнями (робота в нічні зміни, в постійному пересуванні), порушенням соціальної потреби в естетичних відчуттях у сприйнятті іншої людини (вікові та фізичні особливості пацієнта) [29, с. 124].

З сестринською клінічною практикою тісно пов'язана *організаційно-управлінська діяльність* фахівців сестринської справи, яка передбачає:

1) організацію роботи сестринських служб різних рівнів, ведення обліково-звітної медичної документації, організацію збору та обробки медико-статистичних даних та дотримання основних вимог інформаційної безпеки;

2) забезпечення в медичних організаціях сприятливих умов для перебування пацієнтів і трудової діяльності медичного персоналу [38, с. 11].

Значущою складовою професійної діяльності майбутніх фахівців сестринської справи є *педагогічна діяльність*, яка у сучасних умовах не зводиться до вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду, а є системною роботою з професійного саморозвитку студентів. Вона забезпечує вирішенні двох ключових завдань:

1) підвищення професійної кваліфікації та науково-методичного рівня фахівців сестринської справи, їхній безперервний професійний розвиток;

2) забезпечення освітнього процесу науково обґрунтованими і методично грамотними засобами навчання (планами, програмами, навчальної та навчально-методичною літературою, інформаційними та традиційними

засобами навчання та діагностики результатів тощо) в системі підготовки і професійного розвитку сестринських кадрів [12, с. 17].

Однак у сучасних умовах педагогічна діяльність майбутніх фахівців сестринської справи органічно пов'язана з *дослідницькою діяльністю*, яка, з одного боку, спрямована на аналіз і корекцію проблем, що виникають у професійній діяльності та потребують своєчасного науково обґрунтованого вирішення, а з іншого – забезпечує накопичення досвіду і розширення інструментарію здійснення самостійного наукового дослідження на основі науково-технічної інформації та її використання для вирішення практичних завдань. З огляду на це, в закладах медичної освіти необхідно забезпечувати підготовку майбутніх фахівців сестринської справи, здатних критично мислити, вирішувати проблеми і застосовувати технології сестринського процесу на робочому місці, які вміють працювати в умовах надзвичайних ситуацій та на сучасній медичній апаратурі, що володіють знаннями, вміннями і навичками для забезпечення пацієнтові всебічного комплексного догляду, проведення реабілітаційних заходів, які володіють основами етики, психології, права.

Отже, сучасна медсестринська діяльність, на думку С. Ястремської, є самостійною галуззю системи охорони здоров'я, фахівці якої характеризуються функціональними обов'язками щодо догляду, реабілітації пацієнтів, профілактики захворювань та підвищення якості їхнього життя; соціально-діяльнісний процес, спрямований на медично-компетентне виявлення проблем пацієнта, пов'язаних із кваліфікованою допомогою та соціальною підтримкою загального стану здоров'я. Шляхом впливу на основні групи населення, зокрема й вразливі верстви (інваліди, діти, пенсіонери та ін.), спосіб життя і середовище проживання, солідарність і забезпечення рівноправності в питаннях зміцнення здоров'я, медичні сестри впливають на стан здоров'я населення. Таке розуміння категорії медсестринської діяльності сконцентровує увагу на *процесуально-діялісному* характері цього феномену, що зумовлює необхідність дослідження процесу підготовки фахівців сестринської справи у різних напрямках [68, с. 29].

Нині медсестринська діяльність розширює свої межі, активно розвивається на практичному й академічному рівнях [65, с. 88], тому реформування змісту і рівнів медсестринської діяльності вимагає від медичних освітніх установ вдосконалення якості професійної освіти, оскільки якість надаваної медичної допомоги не може бути вище рівня здобутої медсестринської освіти.

В умовах реформування охорони здоров'я медичні сестри розглядаються як ключовий ресурс, оскільки становлять найбільшу групу фахівців в системі, працюють в різних структурах, а відтак потребують належної професійної підготовки, щоб відповідати рівню завдань, які висуваються до них у зв'язку з акцентом на розширення повноважень персоналу середньої ланки. Саме тому у всьому світі фахівці сестринської справи проходять підготовку не лише на рівні базової технічної і професійної освіти, а також і в межах бакалаврату, магістратури та докторантури з сестринської справи [27, с. 11].

Основними напрямками вищої медсестринської освіти, на думку Н. Лісної-Міських є:

- 1) підготовка медсестри-організатора для управління сестринськими службами всіх рівнів [30, с. 103];
- 2) підготовка медсестри-викладача на основі принципу «медсестра вчить медсестру» для забезпечення достатніми компетенціями щодо організації догляду за пацієнтами та виконання сестринських маніпуляцій;
- 3) підготовка клінічної медичної сестри з правом прийняття самостійних рішень з планування й організації догляду за пацієнтом, спостереження за його станом у межах сестринського процесу, навчання здорового способу життя, самодогляду, адаптації пацієнта до його захворювання, психологічної підтримки пацієнта і його близьких;
- 4) підготовка медсестри-дослідника для проведення науково-дослідної роботи в сфері сестринської справи;
- 5) підготовка медсестер для високотехнологічної спеціалізованої медичної допомоги, де потрібні особливі знання і навички.

Професійна діяльність фахівців сестринської справи полягає в збереженні і забезпеченні здоров'я населення, покращенні якості їхнього життя шляхом надання кваліфікованої сестринської допомоги, проведення профілактичної роботи з населенням, забезпечення організації роботи сестринського персоналу [54, с. 9]. Об'єктами професійної діяльності фахівців сестринської справи є пацієнт і його оточення, населення, сестринський персонал.

У сучасних умовах діяльність медсестер-бакалаврів трансформувалася в ключовий момент медичного обслуговування населення. Статус середнього медичного персоналу піднято до рівноправного партнерства лікаря, що приймає незалежні рішення, планує і здійснює власну діяльність згідно з функціональними обов'язками, відображаючи її в сестринській документації [4, с. 49]. Водночас медична сестра не замінює, а доповнює лікарську роботу.

1.2. Специфіка сестринських досліджень в компетентнісній освіті майбутніх фахівців сестринської справи

Сучасна професійна освіта ґрунтується на реалізації компетентнісного підходу, завданням якого є формування професійної компетентності майбутніх фахівців, в основі якої закладено сукупність знань, умінь і навичок, набутих студентами в процесі професійної підготовки. У контексті компетентнісного підходу проблема розвитку вмінь студентів набуває особливої значущості.

У всьому світі сестринську справу розглядають як самостійну науку, яка має певні теоретичні основи, світогляд, систему цінностей, ідей, поглядів на світ і на місце в ньому людини [1]. Спеціальність сестринської справи є частиною загальної філософії та є системою поглядів на професію медсестри [49]. А професія медсестри тісно пов'язана з суспільством (робота, місце навчання) і навколишнім середовищем. Професія медсестри має певні зобов'язання перед суспільством, а й саме суспільство повинно мати обов'язки перед майбутнім фахівцем сестринської справи.

Якість сучасної охорони здоров'я та стан здоров'я населення передусім залежать від професіоналізму медичних працівників, зокрема, медичної сестри. Середній медичний персонал становить найчисленнішу категорію співробітників і розглядається як особливо значущий ресурс практичної охорони здоров'я. В сучасних умовах значно зросли вимоги до майбутнього фахівця сестринської справи, спричинені низькими показниками здоров'я населення, запитом конкретних роботодавців та інших зацікавлених суб'єктів ринкових відносин (Т. Авраменко [1]).

Сучасний ринок праці розглядає медичних сестер як персонал, здатний проводити і організувати дослідницьку роботу в лікувально-профілактичних установах на основі дослідних вмінь. Відтак, медична сестра, згідно з очікуваннями роботодавців, характеризується як особистість, що володіє ініціативою, самостійністю в прийнятті рішень. У зарубіжній моделі сестринської справи саме такий персонал працює в клініках, проводить наукові дослідження, які дозволяють систематизувати їхню роботу, обирати пріоритетні напрями, планувати і виконувати дії, які покращують стан пацієнта [49, с. 42]. Однак підкреслимо, що випускники вітчизняної системи середньої медичної професійної освіти не відповідають висунутим вимогам і не володіють дослідними вміннями тією мірою, яка необхідна сучасній охороні здоров'я, роботодавцям, а головне, задоволенню потреб населення в профілактиці, лікуванні захворювань і реабілітації.

Сучасна медична сестра здійснює догляд за пацієнтом, проводить відновне лікування, навчає правильного способу життя при хронічних захворюваннях і травмах, що спричиняють втрату працездатності, елементам самодогляду і соціально адаптованої поведінки в суспільстві, проводить санітарно освітню роботу з населенням. Від того, наскільки така робота виконується професійно, грамотно і науково обґрунтовано, залежить загалом якість надаваних послуг і здоров'я населення [32, с. 24].

Специфіка даної професії заснована на загальнолюдських принципах етики і моралі. У центрі професійної діяльності знаходиться людина (пацієнт).

Людина зі своїми потребами і проблемами розглядається як єдине ціле (холістичний підхід). Наскільки це було важливо в сучасних умовах, підтверджено матеріалами Голіцинської конференції, яка визначила основні принципи: повага до життя, повага до гідності пацієнта, повага прав пацієнта. Філософія сестринської справи охоплює чотири основні поняття: сестринська справа – наука і мистецтво; пацієнт – особистість; навколишнє середовище – сукупність чинників; здоров'я – динамічна гармонія.

Майбутній фахівець сестринської справи, що розділяє основну філософію сестринської справи, приймає етичні обов'язки і цінності, які визначають етичний кодекс майбутньої професії в кожній країні, зокрема й в Україні (рис. 1.1, рис. 1.2).

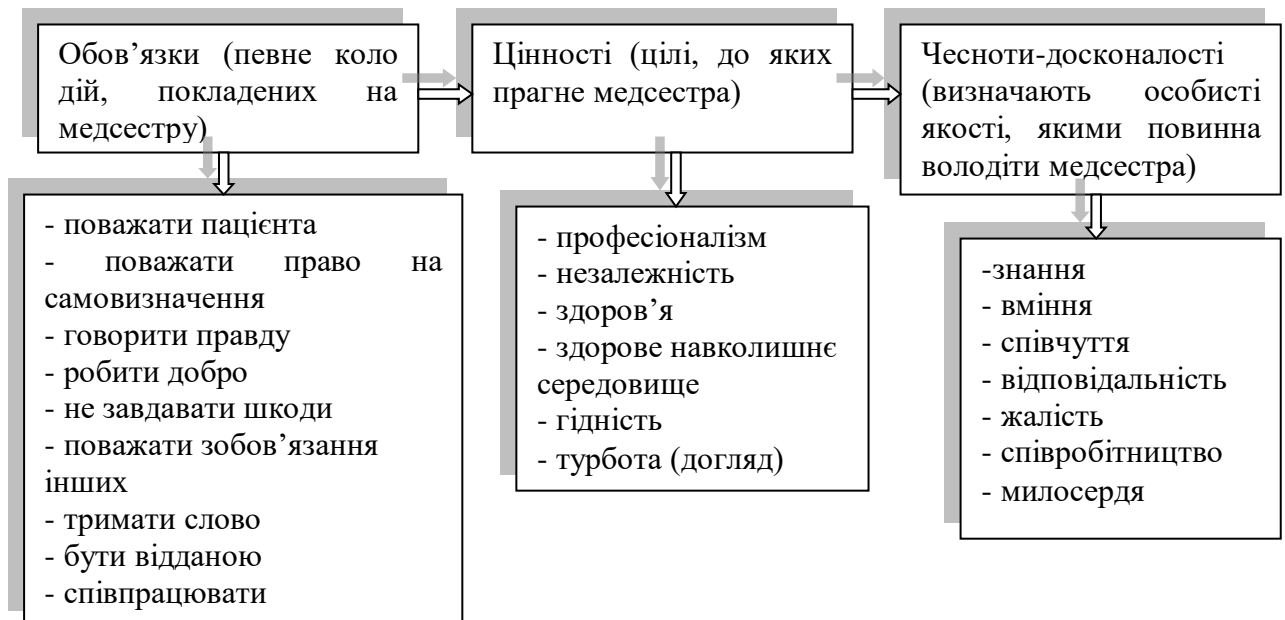

Рис. 1.1 Етичні елементи сестринської справи

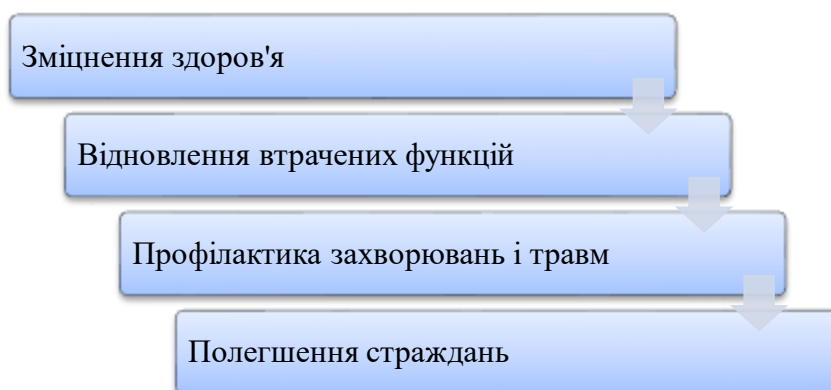

Рис. 1.2. Рівні діяльності медсестри

До основних функцій майбутніх фахівців сестринської справи відносяться:

1) *сестринський догляд*: профілактика, лікування, реабілітація, консультація, психологічна підтримка;

2) *сестринська практика*: професіоналізм, науковість, нові медичні технології, стандартизація, категорії професійного рівня (бакалаврат, магістратура);

3) *координація медичних та інших служб*: лікувальних, діагностичних, соціальних, психологічних;

4) *навчання*: пацієнтів, членів сім'ї, родичів, близьких людей, колег.

Сутність сестринської справи базується на основі професійної діяльності медсестри, її спілкуванні з пацієнтом. Основні принципи професійної діяльності: повага до життя, гідності, прав людини; спілкування з пацієнтом – норма поведінки і засіб самоврядування в професійній діяльності медсестри. Ми згодні з висловлюванням Л. Акуліна, що модель «медичної сестри як пасивного помічника лікаря» відходить у минуле, поступаючись місцем моделі «медичної сестри – помічника пацієнта» [2, с. 5].

Основними причинами, на думку О. Маркович, що негативно впливають на розвиток сестринської справи, є: низький професійний і соціальний статус, низький рівень професійної підготовки, нехтування закордонним досвідом, відсутність перспективи професійного зростання [33, с. 88].

Слід зазначити, що рівень кваліфікаційних характеристик і рівень професійної діяльності вимагає від випускників поглиблених професійних і дослідницьких знань і умінь у майбутній професії, сформованості відповідних професійних компетенцій, необхідних для вирішення медико-соціальних завдань населення в професійній сфері, а також наявність здатності до дослідницької діяльності (Т. Бабенко [8, с. 206]).

Сучасний роботодавець зацікавлений в розвитку і вдосконаленні лікувально-профілактичних установ, якості надаваних медичних послуг, а відповідно, і в кадровому забезпеченні професійними фахівцями, зокрема,

медичними сестрами. Практична охорона здоров'я потребує фахівців, здатних самостійно орієнтуватися в медико-соціальних проблемах населення, визначати пріоритетні завдання, знаходити шляхи і способи їхнього вирішення, проводити дослідження, порівнювати, аналізувати отримані результати, робити висновки (І. Махновська [34]).

Удосконалення професійної підготовки фахівців нового напрямку відзначається як пріоритет в Проекті Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2025 років [46]. Сучасні багатопрофільні лікарні оснащені новітнім обладнанням як для діагностики, так і для відновного лікування пацієнтів, вимагають фахівця, що володіє не лише професійною компетентністю, високою ерудицією та культурою професійної етики і деонтології, а й знання і вміння дослідницького характеру і їхнє активне застосування в сфері професійної діяльності [56].

Нині медична сестра – не лише помічник лікаря, а самостійна професійна одиниця зі сформованим науково-практичним потенціалом [67,255,263]. Відповідно виникає необхідність у підготовці майбутнього фахівця сестринської справи як дослідника, здатного вирішувати медико-соціальні проблеми населення, використовуючи знання і вміння дослідницького характеру [14, с. 60].

Сучасна медична сестра, на думку В. Копетчук, згідно з видами майбутньої професійної діяльності повинен вміти:

- визначати пріоритетні медико-соціальні проблеми населення, забезпечувати інфекційну безпеку (профілактична діяльність);
- здійснювати догляд за пацієнтом, підбирати ефективні методи і способи реабілітації для пацієнта, створювати психологічний і емоційний комфорт пацієнтові для якнайшвидшого відновлення життєво важливих функцій організму (лікувально-діагностична діяльність);
- вміти приймати рішення і брати на себе відповідальність в нестандартних ситуаціях (надання долікарської медичної допомоги при невідкладних та екстремальних станах);

- аналізувати, планувати власні дії, визначати цілі, ставити завдання, досягати їх найбільш сучасними і високотехнологічними способами, застосовувати їх в практичній діяльності (виконання робіт за однією або декількома професій робітників, посад службовців) [24, с. 125].

Таким чином, можна зробити висновок, що до освітнього процесу в закладах медичної освіти висуваються високі вимоги, відповідність яких передбачає медичній сестрі вміння організовувати і проводити власну дослідницьку діяльність, володіючи високим рівнем сформованості дослідницьких умінь.

Однак нині проблем, пов'язаних з розвитком бази наукових досліджень в сестринській справі, чимало. Серед них, на думку І. Хмеляр, є: відсутність достатнього числа методичних матеріалів, присвячених організації та проведення досліджень в сестринській справі; незначне число публікацій, узагальнюючих результати досліджень та які дозволяють оцінити їхню достовірність; неможливість, а іноді і небажання керівників сестринських служб медичних організацій впроваджувати результати досліджень в практичну діяльність [60, с. 153]. Із цього випливає, що сестринські дослідження в медичній практиці не мають своєї актуальності, а участь медичних сестер в дослідженнях обмежена рівнем професійної підготовки. Однак фахівець сестринської справи повинен не тільки виконувати прості медичні послуги, а й володіти дослідницькими якостями, здійснювати дослідницьку роботу в професійній діяльності.

У педагогічних дослідженнях, присвячених проблемам професійної освіти, вихідним положенням визнається те, що орієнтація на активне навчання стала одним із значущих компонентів стратегії перебудови професійної освіти [40, с. 63]. Реформування освіти визначається економічними, ринковими і соціальними чинниками. На думку Т. Закусилової, однією з причин, що впливають на негативні тенденції в системі професійної освіти, є те, що «в центрі процесу формування майбутнього фахівця не поставлена особистість» [17, с. 65]. У подальших дослідженнях науковиця стверджує, що

«професійний розвиток майбутнього фахівця здійснюється в процесі активної навчально-професійної діяльності» [18, с. 142]. Це, водночас, визначає формулювання наступної закономірності – ефективність професійного розвитку майбутнього фахівця забезпечується у взаємозв'язку навчально-пізнавальної, навчально-професійної та квазіпрофесійної діяльності. Реалізація цієї закономірності в професійній підготовці майбутнього фахівця сестринської справи здійснюється шляхом реалізації принципу досягнення мети формування дослідницьких умінь майбутнього фахівця відповідно до рівня виконання основних видів професійної діяльності.

Сучасні молоді фахівці, на думку Ю. Колісник-Гуменюк, виявляються некомпетентними в самостійному використанні отриманих знань, умінь і навичок в конкретних умовах, не володіють достатньою мобільністю у переході в суміжні сфери діяльності. А одна з основних причин полягає в невідповідності професійної підготовки з дійсними професійними ситуаціями. Саме тому основним аспектом освітнього процесу будь-якого профілю, зокрема майбутніх фахівців сестринської справи, науковці вважають створення необхідної організаційної структури забезпечення ефективності навчально-професійної діяльності [23, с. 196].

Навчальна діяльність студентів складається з професійно-практичної діяльності, безпосередньо поєднуючи робочі місця і навчання в лікувально-профілактичних установах, на заняттях навчальної практики. Відповідно, правильно організована діяльність майбутніх спеціалістів сестринської справи дозволяє на ранніх стадіях навчання долучитися до майбутньої професійної діяльності, її основних видів, а також паралельно вести квазіпрофесійну і професійну діяльність.

У структурі будь-якої діяльності, на думку Н. Лісної-Міськів, виділяються мета, мотиви, предмет, види діяльності, дії, операції. Мета навчальної діяльності передбачає загальний розвиток особистості, засвоєння теоретичних і практичних знань. Особливість навчальної діяльності полягає в тому, що її метою і результатом не є зміна предмета, а зміна самого себе як

суб'єкта діяльності [28, с. 124]. У своїх дослідженнях І. Харащук навчальну діяльність представляє як «цілеспрямоване привласнення студентами суспільно-історичного досвіду і формування на цій основі індивідуального досвіду шляхом здійснення сукупності гностичних (пізнавальних) дій [59, с. 110]. Виходячи з цього, майбутній фахівець сестринської справи, здійснюючи дослідницьку діяльність, отримує знання дослідницького характеру, розвиває здатності дослідницької спрямованості, формується як фахівець-дослідник.

Структура діяльності охоплює усвідомлення потреби, формування мотиву, вибір способу здійснення діяльності, планування діяльності, визначення переліку дій, виконання дій [70, с. 89]. Всі перераховані складники безпосередньо пов'язані з якостями особистості майбутнього фахівця сестринської справи, які формуються в освітньому процесі закладу медичної освіти і визначаються компетенціями майбутнього фахівця (соціальна значущість, професійно-ціннісні орієнтації, практична значущість).

Навчально-професійна діяльність охоплює аналогічні складники, що і навчальна діяльність, але зміст дещо змінюється. Потреби і мотиви навчально-професійної діяльності майбутнього фахівця сестринського справи полягають у поєднанні дослідного та професійного інтересу студента, а саме в саморозвитку. Діяльність кожного студента полімотивована, серед різних мотивів виділяються більш значущі та менш значущі. Доцільною є думка психологи ні Г. Сухобської, що найбільш значущим психологічним чинником в структурі мотивації студентів є професійна спрямованість [55, с. 22].

Основна мета навчально-професійної діяльності полягає в загальному і професійному розвитку особистості, а її досягнення здійснюються через вирішення проблемно-сміслових і ціннісно-орієнтованих завдань, безпосередньо пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю майбутнього фахівця сестринської справи. Дотримуючись позиції М. Донахью, (M. Donahue), завдання – це і є в конкретних умовах її досягнення, відповідно будь-яка діяльність є процесом вирішення завдань [72, с. 100].

Таким чином, навчально-професійна діяльність в контексті магістерського дослідження розглядається як активний вид діяльності, що носить інтегративний характер, заснований на досягненні поставленої мети в освітньому середовищі закладу медичної освіти, в процесі якої відбувається самозізнання, саморозвиток особистості майбутнього фахівця сестринської справи, визначення ціннісних орієнтацій не лише в майбутній професійній діяльності, а й в особистому житті, формування професійно-дослідницьких умінь. Відтак, навчально-професійна діяльність характеризується тим, що студенти залишаються в позиції студента, але за цілями, змістом процесу і вимогами до отриманих результатів близькі до професійної позиції. У процесі навчальної діяльності здійснюється передача і засвоєння теоретичної інформації, в квазіпрофесійній – моделюються цілісні фрагменти майбутньої професійної діяльності, в навчально-професійній діяльності майбутній фахівець здійснює дії, що відповідають нормам професійних відносин.

З переходом від однієї базової форми діяльності до іншої студенти отримують все більш розвинену практику застосування навчальної та наукової інформації, опановуючи реальним професійним досвідом, отримуючи можливість природного входження в професію [34, с. 112].

До проміжних форм діяльності відносяться ті форми навчання, в яких проступають за програмними цілями, змістом і формами риси професійної діяльності. Сукупність використовуваних педагогічних технологій може бути будь-яка, важливо забезпечити логіку руху діяльності від навчальної до професійної. До педагогічних технологій проміжної форми в контексті дослідження для ефективного формування дослідницьких умінь майбутніх спеціалістів сестринської справи відносяться: мозковий штурм, робота в малих групах, дискусія, дебати, евристична бесіда.

На нашу думку, сестринські дослідження в практичній охороні здоров'я є необхідно важливою і соціально-значущою складовою частиною майбутньої професійної діяльності фахівця сестринської справи, їхня практична значущість відіграє позитивну роль у ставленні до майбутньої професії, оскільки результат

сестринських досліджень спрямований на поліпшення здоров'я пацієнта і його одужання. Ціннісне ставлення до дослідницьких умінь у майбутній професійній діяльності фахівця сестринської справи сприяє професійному зростанню, професійній самоосвіті. Більш детально зміст і поняття «дослідницькі вміння майбутніх фахівців сестринської справи» розглянемо в наступному пункті.

Таким чином, виявлення сутності професійної підготовки майбутніх спеціалістів сестринської справи дозволило зробити наступні висновки:

- вивчення сучасних тенденцій професійної підготовки майбутніх спеціалістів сестринської справи дозволило уточнити її зміст, що визначається Галузевим освітнім стандартом, навчальним планом, програмами професійних навчальних дисциплін, які перетинаються з кваліфікаційними характеристиками майбутніх спеціалістів сестринської справи. Професійна підготовка майбутніх фахівців сестринської справи, з одного боку, виступає як базова складова професійної освіти, з іншого боку, – як процес формування готовності майбутніх фахівців сестринської справи до самостійної професійно-дослідницької діяльності;

- однієї з важливих функцій навчально-професійних дисциплін є створення науково-професійної та науково-дослідницької бази знань і умінь для успішного оволодіння майбутніми фахівцями сестринської справи дослідними вміннями, що простежується в міждисциплінарних зв'язках освітнього процесу;

- сутність підготовки фахівця-дослідника в освітньому процесі полягає в цілеспрямованому, стимульованому набутті та застосуванні знань і умінь дослідницького характеру, необхідних для доцільного використання в різних видах професійної діяльності, які передбачають формування дослідницького мислення і професійної культури, що утворюють фундамент для вирішення медико-соціальних проблем населення;

- дослідницькі вміння майбутніх фахівців сестринської справи є елементом професійної компетентності і характеризуються фундаментальними знаннями і вміннями дослідницького характеру на належному рівні для вирішення професійних завдань і ситуацій, що сприяють подальшій самоосвіті

та самовдосконалення майбутніх фахівців сестринської справи. Навчально-професійна діяльність майбутніх фахівців сестринської справи є основою їхнього професійного розвитку, забезпечуючи формування професійних дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи.

1.3 Історія становлення сестринських досліджень у зарубіжній практиці

Актуальність дослідження сестринських досліджень зумовлена недостатньою вивченістю проблеми і її соціально-економічною значимістю. Сестринська справа залишається найважливішою складовою частиною сучасної системи охорони здоров'я, яка володіє значними кадровими ресурсами і реальними потенційними можливостями для задоволення очікуваних потреб суспільства. Ефективний розвиток системи охорони здоров'я істотно залежить від професійного рівня та якості підготовки, раціонального розміщення і використання середнього медичного персоналу [42, с. 88].

Звернувшись до досвіду зарубіжної медицини, ми знайдемо підтвердження важливості та практичної значущості сестринських досліджень. Історія розвитку сестринських досліджень рясніє подіями та етапами, що характеризують зміст і інтенсивність цього напрямку. Першою віхою на цьому шляху прийнято вважати дослідження, проведене Флоренс Найтінгел в 1859р. і присвячене впливу чинників навколишнього середовища на стан здоров'я людини. Ф. Найтінгейл удосконалила традиційну домашню жіночу роботу по догляду за хворими членами сім'ї і звела її в ранг професійної діяльності, що базується на теоретичних знаннях і наукових принципах [36].

Основоположником сестринських досліджень по праву можна вважати США, саме в цій країні наукові дослідження в сестринській справі є добре розвиненою сферою і мають тривалу історію [41]. На початку ХХ століття керівники сестринських служб і шкіл вважали, що сестринська практика може

бути поліпшена шляхом підвищення якості освіти медсестер. У зв'язку з цим, перші дослідження спрямовувалися переважно на підвищення якості освіти та вдосконалення керівництва сестринськими службами, але не на поліпшення самої практичної діяльності (досліджувалися навчальні програми, відповідність освіти вимогам практичної охорони здоров'я) [41, с. 44].

Значний вплив на розвиток сестринської справи здійснила Мері М. Марвін [76]. У 1927 році вона запропонувала порядок розвитку сестринських досліджень, в якому виділила шість етапів удосконалення сестринської практики:

- вичерпне вивчення сестринських процедур з позиції біологічних і фізичних наук;
- аналіз сестринських процедур з метою виявлення можливостей економії матеріалів, фінансових засобів;
- порівняльне вивчення сестринських процедур з використанням різного устаткування і матеріалів; експериментальний пошук найкращих методик викладання сестринської справи;
- попереднє тестування абітурієнтів, які вступають в сестринські школи, з метою визначення їхньої професійної придатності та здібностей;
- вивчення сестринської діяльності для визначення навичок, одержуваних на різних етапах професійного навчання.

Однак клінічні дослідження, що проводяться медичними сестрами і спрямовані на підвищення якості сестринської допомоги, залишалися нечисленними. Більшість з них було присвячено вивченню сестринських процедур і тимчасових витрат на їхнє виконання. У багатьох дослідженнях вивчалися забезпеченість компетентними медсестрами і потреба в них, а також досліджувалися економічні аспекти діяльності сестринських служб і сестринської освіти [77, с. 87]. І лише в 50-і роки ХХ століття рівень наукових досліджень почав зростати, з'явилися перші публікації сестринських досліджень, став видаватися перший журнал «Nursing Research» («Дослідження в сестринській справі») [71, с. 375]. Завданнями видання було інформування

професійних медсестер про результати досліджень в сестринській справі і стимулювання сестринських досліджень.

При коледжі викладачів Колумбійського університету в 1958 році відчинився Інститут досліджень і послуг в сфері сестринської освіти – перша установа в системі університетської освіти, створений спеціально для проведення сестринських досліджень [54, с. 9]. Основні завдання полягали в поліпшенні освіти медсестер внаслідок досліджень в сестринській справі і медсестринській освіти, популяризація їхніх результатів, а також підготовка медсестер до проведення досліджень. Сформована Американська асоціація медичних сестер заснувала Комітет з досліджень, який відповідав за планування роботи, пов'язаної з сестринськими науковими дослідженнями. Було виділено два основних види діяльності: створення штату медсестер, науковців, розвиток інтересу до сестринських досліджень і критичного підходу до них у студентів і практикуючих медсестер [74].

В Європі сестринські дослідження розвивалися протягом останніх 30-40 років ХХ століття. Слід зазначити, що рівень розвитку сестринських досліджень в різних країнах Європи значно різниться внаслідок їхнього різного рівня розвитку і відмінностей в положенні сестринської справи в системі охорони здоров'я і в суспільства. У Великобританії, Німеччині, Франції, Швейцарії відзначаються тенденції до визнання сестринської справи самостійної професією, що має розвинену теоретичну базу і зорієнтованою на практику. Наприклад, у Великій Британії чітко організована мережа дослідних установ, що відзначається зростання числа дослідницьких відділень, центрів, в яких концентрується дослідницька діяльність медсестер. Кожен центр зосереджує свої зусилля на певній галузі сестринської справи, що сприяє проведенню сестринських досліджень і полегшує поширення інформації про результати досліджень [73].

У зарубіжній системі професійної освіти з'явилися зміни, що стали результатом рекомендацій, вироблених під час перших сестринських досліджень. Стало приділятися більше уваги освіті на рівні бакалавра та

післядипломній освіті, розвивалися програми з підготовки фахівців зі ступенем магістра, зросла кількість медсестер, які навчаються для отримання ступеня доктора наук. Зростання числа медичних сестер, які займаються науковими дослідженнями, дискусії з теоретичних питань і проблем професійного самопізнання, пов'язані з сестринськими дослідженнями, створили передумови для розвитку додаткових засобів інформування суспільства про дослідження в сфері сестринської справи. Методологічна основа сестринських досліджень значну увагу приділяла типам питань, що задаються під час досліджень, методам збору й аналізу інформації, що розширює можливості і перспективи досліджень, забезпечують зв'язки наукових і теоретичних основ сестринської справи з практикою. Відбулася також зміна акцентів в тематиці досліджень. Серед досліджуваних питань стали домінувати не проблеми професійної освіти, а питання поліпшення якості сестринської допомоги. Отже, проблеми клінічної практики стали головним пріоритетом для сестринських досліджень.

Наведемо декілька прикладів сестринських досліджень за кордоном. Тема дослідження «Шкала оцінки ризику розвитку пролежнів у дітей» [26, с. 21]. Дане дослідження дозволило оцінити вплив різних ознак на ризик розвитку пролежнів у дітей. В результаті була розроблена спеціальна шкала – Glamorgan Paediatric Pressure Ulcer Risk Assessment Scale. Тема «Освітні потреби медсестер, які працюють в будинках сестринського догляду» [58]. Дослідження присвячене вивченню труднощів, з якими стикаються медсестри в процесі своєї професійної діяльності. У дослідженні взяли участь 200 медсестер, які відповіли на запитання, пов'язані з потребою в підвищенні рівня знань, з можливостями пройти освітні програми і оплатити їх. Дослідження показало, що роботодавці починають визнавати наявність цих потреб і необхідність фінансувати їхнє задоволення. Потреби людей, що проживають в будинках сестринського догляду, також змінюються, що сприяє зростанню освітніх потреб персоналу. Тема «Розробка робочого зошита для майбутніх дільничних медсестер». В даному дослідженні описується проєкт створення робочого

зошиту і необхідних для роботи записів, що має допомогти майбутнім медсестрам підготуватися до роботи в дільничній службі [37, с. 17].

Відповідно, в зарубіжній моделі сестринської справи дослідницька діяльність медичної сестри дозволяє систематизувати роботу, обирати пріоритетні напрямки в організації догляду за пацієнтами, планувати і виконувати маніпуляційні дії, спрямовані на одужання, реабілітацію та зміцнення здоров'я [75]. Дослідження в сестринській справі дозволяють отримувати достовірні результати, на основі яких відбувається поліпшення якості медичної допомоги з боку середнього медичного персоналу, оскільки ніхто так близько не спілкується з пацієнтом і не знає його проблем, як медична сестра, яка відновлює всі втрачені або порушені потреби, дозволяє адаптуватися в результаті втрати працездатності.

1.4. Особливості наукового підходу в сестринській справі

Особливості наукового підходу в сестринській справі, в основі яких є оптимізація якості допомоги населенню, охарактеризовані в дослідженні І. Хмеляр, яка зазначає, що нині медична сестра – не лише помічник лікаря, а самостійна професійна одиниця зі сформованим науково-практичним потенціалом [60, с. 154]. Цілком очевидно, що охорона здоров'я потребує саме таких фахівців, а формування дослідницьких умінь майбутніх медичних сестер є актуальною проблемою професійної освіти.

Сестринські наукові дослідження – це систематичний процес вивчення клінічної або управлінської проблеми. В процесі таких досліджень медсестри намагаються отримати нову інформацію для поліпшення допомоги пацієнтам і (або) вирішення проблемних ситуацій [7, с. 19]. Медсестра-дослідник має вміти черпати нову інформацію з різних джерел, формувати власну позицію, вміти визначати пріоритетні напрями досліджень, цілі і завдання дослідження, аргументовано відстоювати власну позицію, володіти загальними

методологічними, методичними і, особливо, інноваційними дослідними прийомами роботи. Стають необхідними спеціальні знання, знання в сфері суміжних дисциплін, комп'ютерна грамотність [25, с. 210], вміння працювати з великим об'ємом інформації.

З позицій формування компетентнісного підходу модернізація дослідницької підготовки майбутніх фахівців сестринської справи передбачає:

- посилення практико зорієнтованої спрямованості дослідної роботи;
- включення в зміст дослідної підготовки ситуацій, за яких відбувається формування компетенцій і компетентності студентів;
- орієнтацію на формування поліфункціональної компетентності майбутніх фахівців сестринської справи;
- проєктування і реалізацію моделі науково-дослідницької підготовки.

Впровадження нових освітніх стандартів як відповіді на актуальну потребу в медичній сестрі нового типу зумовило необхідність розробки і реалізації інноваційної стратегії в підготовці медичних кадрів середньої ланки, де формуванню дослідницьких умінь студентів відводиться пріоритетна роль [31, с. 85]. Припускаємо, що формування зазначених умінь повинно здійснюватися в процесі вивчення спеціальних дисциплін, представлених професійними модулями.

Тому формування дослідницьких вмінь повинно спрямовуватися на навчання майбутніх медичних сестер в процесі професійної підготовки основам наукового дослідження, формуванню мотивів науково-дослідницької діяльності і дослідницьких вмінь. Вирішення таких важливих завдань дозволить не тільки підвищити якість підготовки медичних сестер, а й перетворює доктрину освітнього процесу в середній професійній освіті в практико зорієнтований контекст.

На думку М. Головань дослідницькі вміння – це здатність студентів ефективно виконувати дії, на основі використання знань, адекватних змісту кожного рівня системи освіти, вирішенням поставленого завдання на основі наявних знань і умінь [13, с. 200]. Таким чином, готовність до здійсненню

дослідницької діяльності на основі використання знань і практичних умінь, з усвідомленням мети, умов і засобів діяльності є професійно значущою якістю особистості майбутньої медичної сестри.

Дослідницькі вміння на основі їхньої різноаспектної практико-зорієнтованої специфіки мають досить складну структуру і охоплюють кілька складників. Так, Т. Бабенко зазначає, що ефективність науково-дослідницької діяльності студентів залежить від таких компонентів: розвитку інфраструктури наукової і інноваційної діяльності освітньої установи; мотиваційного, орієнтаційного, діяльнісного підходів; проблемних лекцій, практичних занять з елементами дослідження, методичних вимог і рекомендацій щодо організації різних форм науково-дослідницької діяльності [8, с. 207].

Тому дослідницькі вміння майбутніх медсестер доцільно розглядати в єдності пізнавального інтересу; спеціальних знань, які стосуються специфіки, організації та проведення наукового та навчального дослідження, і предметних знань, що забезпечують понятійну базу вивчення і з'ясування певних процесів, фактів, явищ; сукупність спеціальних, інтелектуальних і предметних умінь. Відтак, дослідницькі вміння – це спрогнозовані способи дії, що забезпечують достовірність і об'єктивність дослідження, заснованого на наукових знаннях, згідно з його логікою.

Одним з основних засобів формування дослідницьких умінь майбутніх медичних сестер є дослідницька діяльність, яка розглядається З. Бакум та Т. Бабенко як цілеспрямована організована індивідуальна або групова робота, спрямована на вирішення професійних завдань і реалізована у співпраці з викладачем в аудиторній позааудиторній діяльності. Її результативність залежить від системності і послідовності, науково-педагогічного забезпечення, володіння викладачем науково дослідними вміннями, готовності викладача займатися науково-дослідницькою діяльністю зі студентами, тим самим підвищуючи мотивацію студентів в цій сфері [69, с. 6].

Відтак, роль викладача в організації та проведенні науково-дослідницької діяльності в процесі навчання полягає в створенні необхідних умов для

інтеграції науки і освіти в межах середньої професійної освіти, реалізації наукового потенціалу особистості студента, підготовці конкурентоздатного випускника зі сформованими дослідними вміннями.

Дослідницькі вміння студентів, на думку О. Поведської, формуються найбільш результативно при:

- підготовці студентів в галузі методології наукового пізнання (через відповідні дисципліни, семінари, консультації);

- проведенні постійної цілеспрямованої і всеохоплюючої роботи з розвитку у студентів дослідницьких умінь і навичок (в ході освоєння всіх навчальних дисциплін, практики);

- моніторингу якості керівництва дослідницькою роботою студента професійно підготовленим викладачем;

- активної науково-методичної та науково-дослідної позиції професорсько-викладацького складу закладу освіти [42, с. 90].

Таким чином, розвиток науки у закладах медичної освіти не лише змінює зміст і значення навчальних дисциплін, а й підказує нові форми, засоби та методи проведення освітнього процесу. Дослідницька діяльність студентів – майбутніх фахівців сестринської справи є органічним поєднанням і продовженням навчальної роботи і ефективним засобом об'єктивного впливу, реалізації науково-дослідних здібностей, активізації пізнавальної діяльності, які стануть в нагоді в подальшій професійній роботі. Аналіз документів, що регламентують діяльність освіти, сучасної психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що дослідницька діяльність студентів є важливою складовою освітнього процесу в закладах медичної освіти, сприяє підвищенню якості професійної підготовки і розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців сестринської справи, розширює їхній світогляд.

Висновки до розділу:

У розділі охарактеризована сутність професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи, що відповідає вимогам дослідницької спрямованості і грамотності фахівця за фахом «Сестринська справа», становить інструментальне ядро навчання і визначає рівень сформованості дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи.

Дослідницька спрямованість, дослідницька грамотність майбутніх фахівців сестринської справи полягає в тому, щоб навчити їх використовувати закони і механізми наукового дослідження в професійній діяльності. Професійна підготовка майбутніх фахівців сестринської справи, призначена у вивченні інших фахових дисциплін, забезпечує професійний розвиток, використання наукових методів дослідження в різних видах професійної діяльності для вирішення професійних завдань і медико-соціальних проблем населення будь-якої складності.

Під дослідницькою підготовкою майбутніх фахівців сестринської справи розуміється цілеспрямоване, стимульоване набуття і застосування знань і умінь дослідного характеру, необхідних для доцільного використання в різних видах професійної діяльності, які передбачають формування дослідницького мислення і професійної культури, що утворюють фундамент для вирішення медико-соціальних проблем населення.

Складовою професійної компетентності майбутніх фахівців сестринської справи виступають дослідницькі вміння, що характеризуються фундаментальними знаннями і вміннями дослідницького характеру на належному рівні для вирішення професійних завдань і ситуацій, що сприяють подальшій самоосвіті та самовдосконаленню майбутніх фахівців сестринської справи. Навчально-професійна діяльність майбутніх фахівців сестринської справи є основою їхнього професійного розвитку, забезпечуючи формування професійних дослідницьких умінь майбутнього фахівця сестринської справи.

Дослідницькі вміння майбутніх фахівців сестринської справи розглядаються як сукупність наукових знань і практичних умінь, що стимулюють інтерес до професії, потребу в сестринських дослідженнях, сприяють формуванню професійних компетенцій необхідних для самостійної організації профілактики, догляду, медико-соціальної адаптації та комфортного самопочуття пацієнта.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ

2.1 Зміст дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи в професійній освіті

У педагогічній літературі «вміння» розглядаються як «оволодіння способами (прийомами, діями) застосування засвоєних знань на практиці» [70, с. 87]. В енциклопедії професійної освіти «вміння» розглядається як здатність, готовність студентів правильно, точно і швидко виконувати професійні дії, застосовуючи доцільні способи і засоби виконання діяльності [16, с. 169]. Згідно з педагогічним словником, «вміння» трактується як «підготовленість до практичних і теоретичних дій, виконуваних швидко, точно і свідомо, на основі засвоєних знань і життєвого досвіду» [52, с. 101].

У психологічному словнику вміння визначається як освоєний суб'єктом спосіб виконання дії, що забезпечується сукупністю набутих знань і навичок; здатність виконувати дію за певними правилами, причому дія ще не досягла автоматизованості [22, с. 120]. Вміння формуються шляхом вправ і створюють можливість виконання дії не тільки в звичних, але і в умовах, що змінилися.

Слідуючи аналізу розглянутого визначення, під *вміннями майбутніх фахівців сестринської справи* розуміємо освоєння цілеспрямованих усвідомлених дій на основі наявних знань і умінь професійного характеру в наданні простих медичних послуг населенню, елементів догляду за пацієнтами, інтеграції теоретичних знань в практичні дії з метою досягнення найбільш ефективних способів і методів поставлених завдань.

Поняття «дослідницькі вміння» в педагогічній літературі відноситься до категорії поняття «вміння». Розкриття сутності даного поняття, визначення його основних характеристик неможливо без розгляду особливостей

формування навчальних умінь, їхньої ролі і місця, які є основною базою формування дослідницьких умінь у цілісному освітньому процесі.

Умовою накопичення навчальних умінь є отримання оптимального обсягу знань за допомогою наявного інтелектуального потенціалу (увага, пам'ять, уява, працездатність, самоконтроль), де в кожному із цих умінь присутній елемент дослідницького характеру:

- перевірка якості засвоєння інформації за допомогою спеціальних методів і способів контролю, взаємоконтролю і самоконтролю;
- оформлювальні вміння і навички (схеми, таблиці, записи);
- орієнтація в інформації, яку дає викладач і навчальна література;
- вміння працювати з книгою, орієнтуватися в ній і узагальнювати матеріал відповідно до поставленого пізнавального завдання;
- установка на кінцевий результат (отримання оцінки, підготовка до контрольної роботи, іспиту);
- орієнтація на самоперевірку і застосування засвоєної інформації.

У кожному з цих навчальних умінь присутній елемент дослідницького характеру:

- прийняття мотивів самостійної роботи як власних (самотивація);
- здатність розмежувати навчальний матеріал на головний, необхідний, обов'язковий і другорядний;
- готовність самостійно підібрати додатковий матеріал;
- планування самостійної роботи і самоосвіти;
- готовність до самостійного вирішення поставленого пізнавального завдання; розробка дослідницької роботи і її реалізація;
- аналіз проведеної роботи з позиції реалізації поставленої мети;
- аналіз якості виконаної за планом роботи;
- самоаналіз власних можливостей і здібностей у самостійній роботі.

У педагогічній науці існує декілька класифікацій загально-навчальних умінь. Найпоширенішою класифікацією навчальних умінь у педагогічній теорії і практиці є класифікація Ю.Бабанського, який поділяє їх на навчально-

організаційні, навчально-інформаційні та навчально-інтелектуальні. Автор також зазначає, що недостатній розвиток в студентів таких умінь не дозволяє розраховувати на успіх в навчанні, зокрема і в сфері самостійної і пізнавальної діяльності [6, с. 52].

На думку В. Копетчук, загально-навчальні вміння в своїй сукупності складаються з трьох груп:

- навчально-організаційні, які охоплюють способи виконання кожного компонента навчальної діяльності, до них відносяться (навчальне завдання, навчальна дія, самоконтроль, самооцінка); самостійний перехід від одного компонента або етапу навчальної роботи до іншого; зовнішня організація навчальної роботи (раціональний порядок занять, режим дня, культура робочого місця ...); передача знань своїм одногрупникам;

- навчально-інформаційні, що охоплюють способи самостійного набуття змістової переробки, запам'ятовування, зберігання нової і додаткової інформації;

- навчально-комунікативні, які інтегрують способи побудови усного та писемного мовлення залежно від цілей та умов спілкування з іншою людиною під час навчальної роботи [24, с. 192].

Окреслені групи умінь, відповідно, володіють основними способами пізнавальної діяльності та використовуються у всіх навчальних дисциплінах, є базовими для всіх спеціальних видів умінь, зокрема й дослідницьких умінь, процес формування яких розглядаємо в контексті нашого дослідження.

Згідно класифікації І. Казак, вміння поділяються на інтелектуальні, загальні, спеціальні і є способами вчення [19, с. 32]. До інтелектуальних дослідницьких відносить розумові операції, до загальних – вміння планувати й організувати пізнавальну діяльність, в групу спеціальних умінь входить конкретна спрямованість на засвоєння змісту навчальної дисципліни.

Натомість З. Слєпкань запропонувала свою класифікацію загально-навчальних умінь, розділивши їх на такі групи (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Класифікація загальнонавчальних умінь

Групи	Загально-навчальні вміння та їхня характеристика
1	2
Навчально-управлінські	планування: визначення цілей і засобів їхнього досягнення; організація: створення і вдосконалення взаємодії між керованою і керуючою системами для виконання планів; контроль: збір інформації про процес виконання намічених планів; регулювання: коригування планів і процесу їхньої реалізації; аналіз: вивчення та оцінка процесу та результатів виконання планів.
Навчально-інформаційні	знаходити інформацію, проводити переробку інформації і вміння використовувати її для вирішення поставлених завдань, вміння працювати з письмовими, усними текстами і електронними джерелами і реальними об'єктами як джерелами інформації.
Навчально-логічні	здатні забезпечувати чітку структуру змісту процесу постановки і вирішення завдань, вміння проводити аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікації; вміння визначати поняття; вміння доводити і спростовувати свою точку зору; вміння визначати і вирішувати проблему.

Таким чином, розкриваючи педагогічну сутність умінь, узагальнюємо, що наявність загально-навчальних умінь є базою формування цілеспрямованих дослідницьких умінь майбутніх фахівців будь-якої професійної діяльності. Виходячи з цього, загально навчальні вміння мають властивості трансформації і можуть ефективно використовуватися у вивченні всього спектра навчальних дисциплін у професійній освіті, а в контексті нашого магістерського дослідження вони необхідні для формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи.

У межах нашого дослідження поняття «дослідницькі вміння» є ключовим. Перш ніж розглянути їхню педагогічну сутність, розкриємо поняття «дослідження»:

- дослідження - це процес дії, вивчення, аналіз для вироблення нових знань, один із видів пізнавальної діяльності;

- дослідження - це процес, якому притаманні об'єктивність, доказовість і точність; процес наукового вивчення будь-якого об'єкта з метою виявлення його закономірностей виникнення, розвитку і перетворення його в інтересах товариства [66, с. 256].

Погоджуємося з думкою І. Асташиної та В. Мішина в тому, що дослідження – це вид діяльності людини, що складається з: розпізнавання проблем і ситуацій; визначення їхнього походження, властивостей, змісту, закономірностей поведінки і розвитку; встановлення місця цих проблем і ситуацій в системі накопичених знань і досвіду; знаходження шляхів, засобів і можливостей використання нових уявлень або знань про дану проблему в практиці її вирішення [5, с. 127]. Ми вважаємо, що в результаті цієї взаємозалежної послідовності відбувається ефективно формування професійно-дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи, заснованих на прийомах організаційної, когнітивної та рефлексивної навчально-професійної діяльності в освітньому процесі.

З позиції наукового пізнання, дослідні вміння Ю. Карпенко розглядає як вміння застосовувати відповідний прийом наукового методу в умовах вирішення навчального завдання, виконуючи навчальні дослідницькі завдання [21, с. 99]. Навички дослідника передбачають вміння вести порівняння, аналіз, синтез, виробляти виділення істотних ознак, робити узагальнення і висновки.

Майбутнім фахівцям сестринської справи необхідно володіти перерахованими групами дослідницьких умінь, оскільки у майбутній професійній діяльності фахівець здатний вирішувати медико-соціальні проблеми населення, здійснювати аналіз, синтез отриманої інформації, визначати цілі, ставити завдання, вибирати шляхи і засоби їхнього досягнення, ефективно застосовувати отримані результати в практичній охороні здоров'я,

спрямовані на якнайшвидше відновлення втрачених функцій організму пацієнта.

Наприклад. Гіпертонічний криз. Причина виникнення, які чинники сприяють розвитку кризу, як їм запобігти, відновлення втрачених функцій організму, дії медичної сестри у вирішенні виниклої проблеми.

Для вирішення наведеної професійної ситуації майбутньому фахівцю необхідно визначити пріоритетні проблеми пацієнта, проаналізувати ситуацію, що виникла, звернутися до медичної літератури, скласти план дій, для профілактики даного стану розробити анкети, провести соціологічне опитування, скласти план бесіди з пацієнтами з групи ризику, розробити рекомендації для уникнення важких наслідків серед населення, яке потерпає від артеріальної гіпертензії. Відповідно, всі здійснювані дії майбутніми фахівцями сестринської справи вимагають знань і умінь дослідницького характеру, умінь працювати в команді, правильності викладу розумових дій, які трансформуються в дослідницькі вміння, і майбутній фахівець підходить до вирішення даної проблеми вже з позиції дослідника.

У роботах Ю. Карпенко під дослідницькими вміннями розуміється вміння з діалектико-матеріалістичних позицій вести спостереження й аналізувати педагогічні явища (факти) і на цій основі складати і вирішувати педагогічні завдання; висувати гіпотезу; розробляти і проводити експеримент; обробляти й узагальнювати результати експерименту; узагальнювати матеріал у вигляді звіту-реферату, доповіді, працювати з першоджерелом. Автор також відзначає, що дослідницькі вміння формуються і використовуються в пошуковій діяльності [20, с. 212].

На думку Ю. Баранової, дослідницькі вміння відображають свідоме володіння сукупністю операцій, які є способами здійснення розумових або практичних (зокрема й творчих) дослідних дій (становлять дослідницьку діяльність), успішність формування і виконання яких залежить від раніше набутих знань, умінь, навичок [10, с. 202].

Таким чином, аналізуючи поняття «дослідницькі вміння» ми прийшли до висновку, що однозначного розуміння сутності і структури розглянутого поняття не існує, проте серед важливих аспектів позиції дослідників вони є схожими. Спільним є те, що дослідницькі вміння розглядаються як система внутрішніх спонук до навчально-пізнавальної діяльності, що забезпечує позитивне ставлення до майбутньої професійно-дослідницької діяльності, розвиток професійних і дослідницьких інтересів, дослідницької активності, позиції, реалізації, втіленої в освітньому процесі. Формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи є ключовим завданням професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи.

Відтак, дослідницькі вміння майбутніх фахівців сестринської справи – це сукупність наукових знань і практичних умінь, які стимулюють інтерес до професії, потреби в сестринських дослідженнях, сприяють формуванню професійних компетенцій, необхідних для самостійної організації профілактики, догляду, медико-соціальної адаптації та комфортного самопочуття пацієнта.

Таким чином, ми вважаємо, що для формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи необхідно враховувати специфіку їхньої професійної діяльності, види, компетенції, які використовуються знання і вміння дослідницького характеру. Окрім того, в організації формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців також слід враховувати і низку принципів: приведення в систему знань про навколишню дійсність і знань про діяльність в ній; навчання студентів самостійно перетворювати вже наявні знання, освоєні раніше способи практичної діяльності для самовдосконалення своїх умінь; виховання в студентів технологічного мислення (самостійно визначати раціональний порядок своєї діяльності, в різних умовах обирати найкращий спосіб дій); навчання самостійно приймати рішення; виховання елементів продуктивного мислення, що охоплює не лише прийоми логічного мислення, а й прийоми евристичного пошуку; залучення студентів до емпіричних і теоретичних досліджень з урахуванням логіки наукового

дослідження; прищеплення допитливості; єдності навчально-виховної та науково-дослідницької діяльності, системності; рефлексії, моделювання наукових досліджень в освітньому процесі [63, с. 172].

Для ефективного формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи, на нашу думку, є органічним перехід від навчально-професійної діяльності до професійної. Важливе місце в підготовці фахівців сестринської справи відводиться розвитку вміння бачити проблему, підходити до її вирішення з позиції дослідника з науковим підходом, використовуючи більш продуктивні методи, сучасні засоби по догляду за пацієнтами, вміння самостійно формулювати цілі, планувати дії, оцінювати результати дослідження. Окреслені вміння є пріоритетним показником і умовою формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи. Також слід зазначити, що найбільш значущим для дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи є вміння спостерігати й аналізувати власні дії в навчально-професійної діяльності. Для сучасних фахівців сестринської справи особливе значення має і володіння методикою експерименту. У процесі проведення експерименту методика повинна бути адекватною поставленим завданням. У її межах студент трансформує знання і вміння в дії фахівця-дослідника в майбутній професійній діяльності.

Таким чином, вивчення специфіки процесу формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи в освітньому процесі, дозволило зробити наступні висновки:

- вміння становить основу професійно-мотиваційної сфери особистості. Уміння є сукупністю когнітивних і операційних характеристик. Дослідники вміння характеризують як цілеспрямовану дію, підпорядковану єдиній усвідомленій меті, заснованій на прийомах розумової діяльності, що виконується в мінливих умовах;

- дослідницькі вміння майбутніх фахівців сестринської справи розглядаються як сукупність наукових знань і практичних умінь, що стимулюють інтерес до професії, потребу в сестринських дослідженнях,

сприяють формуванню професійних компетенцій, необхідних для самостійної організації профілактики, догляду, медико-соціальної адаптації та комфортного самопочуття пацієнта.

2.2 Основні принципи формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи

З огляду на специфіку професійної діяльності майбутніх фахівців сестринської справи, вважаємо, що основними принципами формування у них дослідницьких умінь є: цілепокладання, науковість, гуманістична спрямованість, валеологізація, єдність індивідуально-особистісного і соціального, інтерактивність освітнього середовища.

Принцип цілепокладання передбачає визначення майбутніми медичними сестрами не лише цілей навчально-професійної діяльності, а й розробку оптимальних напрямів дослідницької діяльності, форм і методів її досягнення. Усвідомлення майбутніми медичними сестрами доцільності, практичної значущості сестринських досліджень, можливість визначати цілі, планувати свої дії, визначати способи та методи їх досягнення, вчитися коригувати власні дії, а також розробляти програму свого професійного розвитку.

Принцип науковості передбачає необхідність формування об'єктивних наукових знань майбутніх фахівців сестринської справи і реалізації наукового підходу в професійній підготовці. Він спрямований на залучення майбутніх медичних сестер до новітніх наукових досягнень сучасної медицини. Цей принцип передбачає наявність у майбутнього фахівця загальних методів наукового пізнання. Найбільш ефективними в сестринській практиці є логічні та емпіричні методи пізнання, побудова доказових схем, діаграм медико-соціальних проблем, що вивчаються. Наприклад, фахівець-дослідник наочно демонструє проблеми населення, яке потерпає від хронічних, онкологічних захворювань, незнання профілактики вірусних, інфекційних захворювань. Такі показники наочно доводять загрозу для здоров'я населення і вимагають термінового проведення профілактичних заходів.

Принцип гуманістичної спрямованості є фундаментом загальної і професійної культури майбутніх фахівців сестринської справи. Його реалізація сприяє цілеспрямованому розвитку в майбутніх фахівців дбайливого, шанобливого ставлення до пацієнтів, його розуміння і співчуття в період болю, втрати працездатності або близької людини. Принцип визначає суб'єкт-суб'єктні відносини між викладачем, пацієнтом і майбутнім фахівцем, сприяє розвитку власних моральних відносин до майбутньої професійної діяльності. Він дозволяє виробити індивідуальний стиль спілкування з пацієнтами та їхніми родичами, визначає власну позицію стосовно гуманістичних ідеалів, життєвих цінностей, релігійних напрямків.

Принцип валеологізації визначає роль майбутнього фахівця-дослідника, в основі якої закладено збереження і зміцнення індивідуального здоров'я кожного громадянина, формування здорового способу життя. Даний принцип спрямований на вивчення вікових особливостей пацієнтів, розробку оздоровчих програм, створення безпечного навколишнього середовища, соціальної адаптації, гігієнічне виховання і навчання населення. Принцип валеологізації передбачає можливість творчої самореалізації, самовираження, самозадоволення власною дослідницькою роботою.

Принцип єдності індивідуально-особистісного і соціального в процесі професійної підготовки, введений в науковий обіг І. Осмолівською, «дозволяє реалізувати себе в певній професійній діяльності, в родині, в комунікативній сфері тощо, головне, щоб його самореалізація не обмежувала інтереси і права інших людей» [39, с. 146]. На її думку, орієнтація на самореалізацію особистості не суперечить інтересам суспільства, розкриття особливостей кожної індивідуальності, виявлення і розвиток її задатків не суперечить соціальним устремлінням, а є відображенням і особистісних, і соціальних інтересів. У самореалізації суб'єкт відчуває наповненість буття, успішність і ефективність дій в обраній сфері, задоволеність досягнутим. Цей принцип дозволяє створити умови для саморозвитку, самовизначення, самореалізації, професійної орієнтації, медико-соціальної адаптації. Даний принцип спрямований на

поєднання навчально-професійної та професійної діяльності майбутнього фахівця. Він дає змогу майбутній медсестрі реально зануритися в медико-соціальні проблеми, розкрити свою індивідуальність, значущість і професійну компетентність. Основне призначення обраного принципу – це усвідомлення сестринських досліджень, їхня практична значущість і ефективність для населення.

Принцип інтерактивності освітнього середовища, на думку А. Яновського, передбачає організацію процесу формування досвіду інтерактивної взаємодії в аудиторній і позааудиторній роботі, яка відображає перевагу суб'єктно-суб'єктної, діалогічної моделі пізнання і спілкування, моделі суб'єктно-об'єктної, монологічної [67, с. 235]. Дослідник вважає: основне значення інтерактивного характеру освітнього середовища полягає в тому, що воно створює умови для гармонійної взаємодії між студентами і постійного збільшення досвіду інтерактивної взаємодії. Реалізація принципу передбачає створення квазіпрофесійного освітнього середовища для майбутніх фахівців сестринської справи, занурюючи їх в професійні ситуації, медико-соціальні проблеми населення, використовуючи інтерактивні методи і засоби навчання, спрямовані на «навчання взаємодії через взаємодію». Цей принцип сприяє усвідомленню практичної значущості сестринських досліджень в практичній охороні здоров'я, дозволяє формувати дослідницьку позицію фахівця дослідника сестринської справи, визначає рівень сформованості дослідницьких умінь на кожному етапі навчання.

2.3 Використання у навчально-професійній діяльності проблемно-смыслових, ціннісно зорієнтованих та дослідницьких завдань

Ціннісне ставлення особистості до професійної діяльності безпосередньо пов'язано зі ставленням суб'єкта до змісту і норм цієї діяльності, що забезпечує реалізацію професійних функцій. Кожній людині властива індивідуальна

специфічна ієрархія особистісних цінностей, яка є сполучною ланкою між духовною культурою суспільства і духовним світом особистості [64, с. 19]. Цінності професійної діяльності переходять в мотиви і цілі, утворюючи тим самим «тимчасову перспективу» особистості, визначаючи критерії професійного самоствердження і самовдосконалення майбутнього фахівця. Формування у свідомості майбутньої медичної сестри ціннісного ставлення до своєї професійної діяльності служить показником не лише її професіоналізму, а й характеризує особистість з позиції набуття нею незалежності і самостійності, стійкості і визначеності в поведінці [53, с. 9]. Дотримуючись думки І. Сінельник, ціннісні відносини варто розглядати як життєвий професійний план, в якому виділяються загальні професійні цінності і специфічні цінності людини [50, с. 115].

Проблемно-сміслові завдання спрямовані на усвідомлення сенсу, важливості та соціальної значущості сестринських досліджень у професійній діяльності, вони формують бажання здійснити дослідницьку роботу, сприяють накопиченню досвіду у вирішенні медико-соціальних проблем. Також ці завдання забезпечують формування вміння цілепокладання або продукування цілей. *Ціннісно зорієнтовані завдання* сприяють розумінню вибору професії, розвитку дослідницького потенціалу, практичної значущості досліджень в сестринській практиці, формують вміння орієнтуватися в медико-соціальних проблемах населення, визначати пріоритетні проблеми, сприяють формуванню вміння передбачати заходи щодо збереженню і зміцненню здоров'я населення під час професійної діяльності.

Використання проблемних ситуацій в освітньому процесі сприяє розвитку творчих та комунікативних здібностей, критичного мислення майбутніх фахівців сестринської справи, дозволяє відпрацьовувати професійні та дослідницькі знання і вміння, підвищуючи рівень свідомого ставлення до обраної професії й особистісних якостей майбутніх фахівців сестринської справи [21, с. 103]. Слід зазначити, що проблемні ситуації дозволяють не лише активізувати логічне мислення, а й розвивають здатність орієнтуватися в

медико-соціальних проблемах населення, визначати пріоритетні серед них, швидко знаходити достовірну інформацію, що є особливо важливим для майбутнього фахівця-дослідника сестринської справи.

Таким чином, важливою стає необхідність забезпечення особистісної значущості змодельованої проблемної ситуації, а результатом проблемної ситуації є породження і формулювання в свідомості майбутнього фахівця проблеми. Як правило, проблема реалізується в формі запитання, і чим глибше вона сформульована, тим жвавіший до неї інтерес і успішніше її вирішення.

2.4 Організація та результати експериментального дослідження

У контексті організації практичного дослідження, насамперед нам необхідно було продіагностувати рівень сформованості дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи.

З метою аналізу стану сформованості дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи проведено діагностику, якою було охоплено 51 студент Миколаївського базового медичного фахового коледжу Миколаївської обласної ради. Для досягнення поставленої мети і вирішення сформованих завдань ми використовували комплекс взаємопов'язаних методів дослідження: анкетування, спостереження за студентами, усні і письмові опитування, самоаналіз за визначенням рівня знань, нормативної документації, моделювання, методи кількісної обробки даних і якісного аналізу результатів експериментів. Основу нашого дослідження склав педагогічний експеримент, що дозволив забезпечити доказову базу.

За результатами діагностики були видокремлені три умовні групи: 1) студенти, які вільно оперують науковими знаннями, чітко розуміють сутність дослідницьких умінь у майбутній професії, впевнено виконують навчально-професійні завдання дослідницького характеру; 2) мають фрагментарні наукові знання про види і методи дослідження, недостатньо чітко поняття сутності

дослідницьких умінь, відчувають потребу в додатковому консультуванні при вирішенні дослідницьких завдань; 3) частково проявляють інтерес до досліджень, слабо розуміють сутність дослідницької роботи, відсутня перспектива сестринських досліджень, відсутнє бачення медико-соціальної проблеми.

Представляємо результати груп:

1. Майбутніх фахівців першої групи відрізняють наукові знання і вміння дослідницького характеру, вони мають чітке уявлення про методи і види дослідження, механізми визначення мети, володіють вміннями визначати цілі і завдання дослідження, робити відповідні висновки з дослідження, мають позитивний інтерес до сестринських досліджень (29%).

2. Майбутні медичні сестри другої групи виявляють прагнення до сестринських досліджень, до вирішення медико-соціальних проблем населення дослідницького характеру. Однак вміння визначати цілі, завдання дослідницької спрямованості, вміння багатоваріантності вирішувати завдання виражені слабо (47%).

3. Майбутні медсестри третьої групи не виявляли особливого інтересу до завдань дослідницької спрямованості, до вирішення медико-соціальних проблем населення (24%).

Отримані результати показали, що для багатьох студентів спрямованість дослідницького характеру в навчально-професійної діяльності дозволяє судити про можливість розвитку дослідницького потенціалу в процесі цілеспрямованого формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи. Оскільки в досліджуваних групах отримані результати виявилися практично рівнозначними, то ми для проведення основного експерименту виділили дві групи: експериментальну групу (25 студентів) і контрольну групу (26 осіб).

У процесі проведення діагностики було встановлено наступне:

– у студентів не сформована потреба у розширенні та поглибленні знань щодо сестринських досліджень;

– значна частина респондентів не розуміє важливість і практичну значимість сестринських досліджень у майбутній професійній діяльності.

– майбутні медичні сестри не обізнані про процес формування дослідницьких умінь.

На основі цього, з метою формування дослідницьких вмінь майбутніх фахівців сестринської справи у межах магістерського дослідження нами були розроблені професійно спрямовані завдання, що складаються з двох груп: проблемно-сміслові і ціннісно-зорієнтовані. Перша група завдань сприяла розумінню майбутніми фахівцями сестринської справи сенсу сестринських досліджень у майбутній професійній діяльності.

Наведемо приклад проблемно-сміслового завдання.

Завдання № 1. Ви на занятті в навчальній школі для пацієнтів з артеріальною гіпертензією. Серед учнів – пацієнтка Марія Іванівна, 50 років, кондитер. Заміжня, має трьох дітей. Чоловік страждає на хронічний алкоголізм. Під час диспансерного огляду три роки тому у неї було виявлено підвищений артеріальний тиск до 170/100 мм ртутного стовпа. На прийомі у терапевта – 150/100. Було проведено амбулаторне обстеження. Діагноз – гіпертонічна хвороба. У її бабусі і батька була артеріальна гіпертензія. У школі навчається вперше, дієту не дотримується, приймає медикаменти, призначені лікарем, нерегулярно. Дуже втомлюється на роботі, відчуває часті стреси через скандали з чоловіком і дітьми, любить поїсти на ніч, також дуже любить жирну і солону їжу. Вихідні проводить вдома, любить довше поспати, а потім дивитися годинами телевізор, сидячи в кріслі.

Завдання:

- 1. Прочитайте уважно опис завдання.*
- 2. Проаналізуйте причини виникнення захворювання.*
- 3. Визначте прогноз розвитку ускладнень при даному захворюванні.*
- 4. Поясніть пацієнтці мету і завдання «Школи артеріальної гіпертензії»*
- 5. Навчіть пацієнтку правилами ведення щоденника самоконтролю при артеріальній гіпертензії.*

6. Складіть план бесіди повчального характеру при артеріальній гіпертензії.

7. Розробіть рекомендації і складіть пам'ятки по харчуванню для пацієнтів з артеріальною гіпертензією.

Завдання № 2. До постової медичної сестри геріатричного відділення звернулася пацієнтка 70 років. Скарг не пред'являє, але хоче отримати консультацію по організації правильного харчування з урахуванням свого віку.

1. Проаналізуйте історію хвороби пацієнтки.

2. Визначте порушені потреби пацієнтки.

3. Складіть план бесіди з організації правильного харчування пацієнтки.

4. Розробіть рекомендації і складіть пам'ятки зразкового меню для пацієнтки.

Для вирішення таких завдань необхідно оцінити міру ризику і загрози для здоров'я пацієнтів, визначити їхні порушені потреби, визначити мету, завдання, побачити пріоритетну проблему пацієнта, що наражається на ризик його здоров'я, проаналізувати ситуацію, спланувати послідовність виконання дій для її вирішення.

Вирішення ціннісно-орієнтованих завдань сприяло усвідомленню майбутніми фахівцями важливості та практичної значущості сестринських досліджень, вмінню розбиратися й орієнтуватися в різних видах професійної діяльності, передбачати заходи, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я населення, визначати життєві цінності пацієнта, розвитку дослідного потенціалу майбутніх фахівців сестринської справи.

Приклад ціннісно-зорієнтованих завдань.

Завдання №1. «Дізнайся свій артеріальний тиск». Дане завдання допомагає визначити чинник зберігання здоров'я як основну життєву цінність пацієнта. Майбутні фахівці під керівництвом викладача визначають цілі, завдання, масштаб проекту, розробляють і аналізують анкети, що дозволяє з'ясувати вплив несприятливих чинників, визначити ступінь ризику розвитку

артеріальної гіпертензії, що перешкоджає формуванню здорового способу життя пацієнтів.

Завдання № 2. Ілля Васильович, чоловік 24 років, хворий на цукровий діабет 1 типу з 18 років. За призначенням ендокринолога вводить собі щодня інсулін. За рекомендацією лікаря намагається дотримуватися дієти і більше рухатися, але стан його здоров'я нестабільний, часто бувають гіпоглікемії (зниження цукру крові нижче норми). В Школу цукрового діабету прийшов вперше. Завдання:

- 1. Складіть план бесіди з пацієнтом.*
- 2. Визначте цілі і завдання «Школи цукрового діабету».*
- 2. Складіть план навчання в «Школі цукрового діабету».*
- 3. Розкажіть про методи контролю та навчіть пацієнта їхнього використання при цукровому діабеті (глікемічний, глюкозурічний профіль).*
- 4. Розкажіть про особливості харчування і навчіть їхнім правилам при цукровому діабеті.*
- 5. Навчіть пацієнта алгоритму надання долікарської невідкладної допомоги при гіпо- та гіперглікемічних комах.*

Використання в навчально-професійній діяльності проблемно-сміслових і ціннісно-орієнтованих завдань сприяє розширенню уявлення про широкий діапазон, різнобічному застосуванні (терапевтичного, педіатричного, хірургічного профілю) досліджень, про важливість і практичну значущість у професійній діяльності, сприяє продукуванню цілей, формує дослідну позицію фахівця, визначає життєві цінності.

Відома позиція, згідно з якою в освітньому процесі весь навчальний матеріал – тексти, а також завдання та вправи – втілюється в форму навчальних завдань [62, с. 18]. Відповідно, в якості способів освоєння професійної діяльності майбутніх фахівців сестринської справи та формування дослідницьких умінь у процесі вивчення спецдисциплін доцільно використовувати проблемно-сміслові і ціннісно-орієнтовані завдання. Навчальне завдання представляє максимально конкретизовану, звернену до

студента мету навчання. Цілепокладальний аспект застосування такого виду завдань в підготовці майбутніх фахівців сестринської справи полягає в тому, що провідними стають ті, які забезпечують інтеграцію навчальної і квазіпрофесійної діяльності.

Під час використання інтерактивних технологій активізація навчально-професійної діяльності досягається за рахунок підвищення рівня навчальної мотивації, яка досягається шляхом максимально можливого наближення вимог освітнього процесу до індивідуальних можливостей, здібностей та прагнень студента [57]. Основна сутність інтерактивних методів полягає в тому, щоб забезпечити виконання студентами медичних закладів освіти тих навчально-професійних завдань, в процесі вирішення яких вони зможуть самостійно оволодіти професійними і дослідницькими вміннями і навичками в межах загальних і професійних компетенцій, розвивати творчі і комунікативні здібності, а також формувати дослідницьку позицію для вирішення медико-соціальних проблем.

В організації освітнього процесу в медичних закладах освіти дуже важливо, щоб майбутні фахівці, виконуючи завдання дослідницького характеру, усвідомлювали мету і перспективи дослідницької діяльності, оскільки мета може стати мотивом, внутрішнім стимулом навчання в тому випадку, якщо вона зрозуміла і відповідає професійним інтересам майбутніх фахівців сестринської справи.

Сутність створення квазіпрофесійного середовища полягає в моделюванні або відтворенні умов або ситуацій майбутньої професійної діяльності. Вважаємо, що найбільш ефективним для освоєння предметного і соціального контекстів професійно-дослідницької діяльності фахівців сестринської справи при виконанні практичних завдань є вміння відтворювати умови, максимально наближені до реальних. Створення квазіпрофесійного середовища дозволить підвищити навчальну активність студентів, сприятиме більш міцному закріпленню професійних і дослідницьких знань і умінь, формуванню стійких професійних орієнтирів, професійному самоствердженню,

а також підвищить рівень фахівця-дослідника при виконанні завдань дослідницького значення.

Сучасний фахівець сестринської справи повинен вміти не лише вирішувати медико-соціальні завдання, а й вміти професійно і грамотно аргументувати власну точку зору, дискутувати з професійних проблем, викладати, згідно з логікою, власні думки, взаємодіяти з колегами, пацієнтами та його родичами, мати навички проблематизації і рефлексії, розвинену здатність осмислення своєї роботи в філософському, духовному і психологічному контекстах. Відповідно, в освітньому процесі майбутніх фахівців сестринської справи необхідно враховувати їхні індивідуальні здібності, характер, тип мислення. Таку можливість надають інтерактивні технології, тобто така організація процесу навчання, в якій неможлива неучасть суб'єкта в колективному, взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників, навчальному пізнанні.

Основна мета застосування інтерактивних технологій полягає в активному залученні кожного з учасників в освітній і дослідницький процеси. Це, в свою чергу, сприятливо впливає на мотивацію і загальну ефективність освітнього процесу. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення питань на підставі аналізу обставин і ситуації, проникнення в свідомість інформаційних потоків, що викликають його активну діяльність. Цільовими орієнтаціями інтерактивних технологій є: активізація індивідуальних розумових процесів, порушення внутрішнього діалогу в студентів, забезпечення розуміння інформації, що є предметом обміну, індивідуалізація педагогічної взаємодії, суб'єктна позиція навчання, досягнення двостороннього зв'язку в обміні інформацією між студентами [48, с. 179].

Таким чином, створення квазіпрофесійного середовища при використанні інтерактивних технологій в освітньому процесі майбутніх фахівців сестринської справи, на нашу думку, сприяє найбільш повному зануренню в реальні умови і ситуації майбутньої професії з урахуванням всіх видів

професійної діяльності (профілактична, лікувально-діагностична, надання невідкладної долікарської допомоги). Також відзначимо, що один з основоположних в сучасній освіті є принцип гуманізації освітнього процесу. Головна мета – цілісний розвиток особистості студента, що сприяє розкриттю його потенційних і внутрішніх здібностей за допомогою самостійної пізнавальної і розумової діяльності. Отже, завдання викладача полягає в тому, щоб забезпечити на заняттях таку діяльність, чому і сприяють сучасні інтерактивні технології [47, с. 6].

Інтерактивні методи навчання зорієнтовані на більш широку взаємодію студентів не лише з викладачем, один з одним, а й з пацієнтом і його родичами. До інтерактивних методів, що використовуються на заняттях в освітньому процесі медичних закладів освіти, відносимо наступні: мозковий штурм, рольові ігри, дискусія, дебати, конференція-ідея, кейс-стаді.

Так, метод мозкового штурму ефективно стимулює пізнавальну активність майбутніх фахівців, розвиток і формування комунікативних умінь. Такий метод як елемент інтерактивних технологій передбачає поетапне вирішення проблеми, формуючи алгоритм виконання вирішення завдань, послідовних дій, формує вміння висловлювати свою позицію, вислуховувати опонентів. Наведемо приклад використання методу «Мозковий штурм» з медико-соціальної проблеми «Куріння і здоров'я в підлітковому віці».

Завдання: проаналізуйте проблему → складіть запитання для анкетування підлітків → визначте масштаб цієї проблеми серед підлітків → проведіть аналіз сучасних методів лікування тютюнозалежних людей → складіть перелік профілактичних заходів в роботі з тютюнозалежними людьми.

При використанні кейс-технологій майбутні фахівці сестринської справи здійснюють активний пошук інформації, проводять аналіз наукової та медичної літератури, отримуючи нові знання і вміння. Специфіка цієї технології полягає в тому, що вона дає можливість досягти прогнозованого результату при обов'язковій взаємодії з іншими учасниками, вислуховуючи різні позиції і підходи, при цьому аргументуючи свою власну позицію.

Таким чином, використання кейс-технологій в освітньому процесі майбутніх фахівців сестринської справи дозволяє інтегрувати теоретичні знання в практичну діяльність, розвиває розумові навички, формуючи вміння аргументувати власну точку зору, вміння діяти за алгоритмом, приймати рішення і брати на себе відповідальність за них.

Завдання № 1. На стаціонарному лікуванні перебуває дитина віком 1 року. Діагноз: анемія залізодефіцитна, рахіт. При проведенні сестринського обстеження медична сестра отримала такі дані: дитина швидко втомлюється, не активна, апетит поганий. Раціон харчування дитини одноманітний – молочна їжа; фрукти, овочі краще дитині не давати, тому що бояться розладів травлення. Дитина на вулиці буває рідко, тому що знаходиться під опікою бабусі. Мама працює технологом, у неї хронічний тонзиліт. Об'єктивно: блідий, тріщини в кутах рота («заїди»). Голова трохи збільшена з випинанням лобових горбів, велике тім'ячко ще відкрите на 2x2 см. На грудній клітці визначаються чіткі. ЧДД 32 в хвилину, пульс 120 уд./хв. Живіт м'який. Стілець зі схильністю до запорів. Дитині призначені препарати: «Аквадетрим», мальтофер, вітамін С.

Завдання:

- 1. Визначте цілі і складіть план дій медичної сестри з мотивацією.*
- 2. Виявити, які життєво важливі потреби порушені у дитини.*
- 3. Проаналізуйте, з якою метою призначений кожен лікарський препарат дитині?*
- 4. Складіть план догляду за дитиною при даному стані (харчування, прогулянки, режим дня, водні процедури, загартовувальні заходи).*
- 5. Розкажіть про принципи реабілітації дітей при рахіті.*

Для ефективного формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи рекомендується участь в дискусії. Вона заснована на обміні думками з певної проблеми. Основна цінність дискусії полягає в використанні власної думки студента, в більш глибокому розумінні проблеми, в умінні захищати свою позицію, враховуючи при цьому думку інших.

Особливість дискусії полягає в тому, що запропоновані для обговорення проблеми вже вирішені наукою, але невідомі студентам. Дискусія сприяє більш глибокому засвоєнню особистісних знань, позбавляє від механічного відтворення завчено, формуючи у студентів мовні та комунікативні вміння, що виражаються в здатності слухати, поважати думку опонентів, гідно ставитися до думки співрозмовника.

Приклади дискусійних тем:

Чи має право пацієнт на евтаназію?

Право медичного працівника на відмову від роботи з пацієнтом.

Етнічні та юридичні проблеми конфіденційності.

Проблема дефіциту донорських органів та їхньої купівлі-продажу.

Як повинні будуватися відносини сестринського персоналу і пацієнта (медичної сестри і родичів), які моделі взаємовідносин медпрацівників і пацієнтів Вам відомі.

Дебати як сучасні інтерактивні технології мають свої принципи і правила, вони дозволяють розвивати як мовні та комунікативні вміння, так і вміння грамотно вести полеміку, відстоювати свою позицію на основі знань і логічних міркувань. В дебатах перемагає той, чия позиція більш аргументована, а мова більш логічна, переконлива і коректна. Вони також залучають студентів в обговорення актуальних проблем, вчать висловлювати власну думку і розуміти протилежну позицію.

Таким чином, питання, представлені до обговорення через дискусії та дебати, що стосуються осмислення суті професійних компетенцій майбутніх фахівців сестринської справи та морального розвитку студентів-медиків, спрямовані на ціннісне розуміння обраної професії, на адекватне вираження думки, системність, лаконізм, розширення словникового запасу і його збагачення, наповнюваність професійною термінологією.

Рольова гра – це комплексний методичний прийом навчання, в якому маленька група в формі ігрового уявлення розглядає важливу для неї проблему. Головна перевага рольової гри полягає в тому, що вона значною мірою мотивує

студентів і забезпечує їм простий і швидкий зворотний зв'язок щодо наслідків їхніх дій [11, с. 95]. Ефективне використання ігрових технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців сестринської справи передбачає постановку особистості в центр освітнього процесу, дозволяє тренувати найрізноманітніші якості особистості, формує навички поведінки в різних професійних ситуаціях. Рольова гра дає можливість краще розуміти і відчувати свої дії, виправляти помилки, отримувати нові знання [15, с. 147]. Таким чином, застосування рольових ігор у освітньому процесі майбутніх фахівців сестринської справи відкриває великі можливості для їхньої самостійної роботи, підвищує мотиваційний рівень до майбутньої професійної діяльності, до самого процесу навчання. На думку О. Чалого та Я. Цехмістр, рольова гра дозволяє їм відчувати себе суб'єктами діяльності, а не об'єктами [61, с. 88]. Відзначимо також, що застосування ігрових технологій сприяє не лише активізації пізнавальної діяльності студентів, а й дозволяє значною мірою розширити їхній внутрішній світ, збагатити знаннями, прищепити початкові професійні знання і вміння, а також одночасно сформувати дослідні вміння [61, с. 89].

У контексті магістерського дослідження рольові ігри представлені як «пацієнт і медична сестра», ситуація розглядається в умовах стаціонару при вирішенні клінічних проблем пацієнта.

Приклад. В приймальне відділення доставлена дитина 2-х років з носовою кровотечею, яка не зупиняється вже близько 1 години. Мати повідомила, що подібний стан спостерігався 6 місяців тому. Тоді хлопчик лікувався в стаціонарі з діагнозом: гемофілія А.

Завдання:

- 1. Оцініть стан пацієнта.*
- 2. Визначте порушені потреби.*
- 2. Складіть алгоритм надання невідкладної допомоги пацієнту.*
- 3. Проаналізуйте причини, що сприяють виникненню кровотечі у хлопчика.*

4. Складіть рекомендації щодо організації правильного дозвілля для дитини.

Для вирішення поставленого завдання студенти розподіляються на функціональні групи і починають працювати з отриманими ролями відповідно до професійних компетенцій і практичних вмінь. Учасники рольової гри доповідають своє рішення щодо надання долікарської медичної допомоги відповідно до умов гри. Викладач оцінює рівень підготовки, адекватність прийняття правильних дій.

Таким чином, створення квазіпрофесійного середовища в освітньому процесі з використанням інтерактивних технологій показує майбутнім фахівцям сестринської справи важливість і соціальну значущість дослідницьких і професійних знань у вирішенні медико-соціальних завдань дослідницького характеру. Інтеграція дослідницької та професійної підготовки студентів сприяє:

- підвищенню рівня наукових і професійних знань, умінь;
- формування знань і умінь майбутніх фахівців сестринської справи у вирішенні медико-соціальних проблем населення;
- формування вмінь діяти за алгоритмом в навчально-професійній діяльності з використанням дослідницьких знань і умінь;
- формування професійної грамотності;
- формування дослідницької грамотності;
- формування в студентів-медиків стійкої позиції дослідника в майбутній професійній діяльності.

Отже, в навчально-професійній діяльності здійснення поелементного формування дослідницьких умінь на основі проблемно-сміслових, ціннісно-зорієнтованих завдань, дослідницьких завдань, відповідних цільовій специфіці видів професійної діяльності, стимулювало кількісну і якісну динаміку формування дослідницьких умінь та їхнє використання при вирішенні дослідницьких завдань. Процес цілепокладання сприяв позитивній мотивації дослідницької спрямованості в навчально-професійну діяльність, розвитку

дослідницького потенціалу, професійно-особистісного, професійно-дослідного розвитку. Це сприяло розумінню сутності і соціальної значущості сестринських досліджень у майбутній діяльності фахівців сестринської справи і прагненню сформувати дослідницькі вміння в освітньому процесі.

Закріплення стійкої дослідницької позиції, організація продуктивного навчання і професійного співробітництва викладача і майбутніх фахівців сестринської справи в освітньому процесі відбувалася на основі цілеспрямованого створення квазіпрофесійного середовища. Таке середовище інтегрує види професійної діяльності, дослідницькі цілі професійної спрямованості та інтерактивні технології їхнього освоєння, формувало прагнення до володіння дослідницькими вміннями, до вирішення медико-соціальних проблем дослідницького характеру, до їхнього багатоваріантного вирішення, пошуку нових знань, до розуміння значущості дослідницьких умінь, до формування аналітичних здібностей і умінь конструктивно сприймати критику, до освоєння механізмів цілепокладання і цілереалізації, саме воно вплинуло на усвідомлення власних здібностей, можливостей і доцільності дослідних дій. Таке прагнення загострювало почуття гуманістичної спрямованості, валеологізації, ціннісного ставлення до життя, сприйнятливості до матеріальних, медико-соціальних і духовних проблем населення.

Емпіричні дані про рівень сформованості дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи були отримані у проведенні зрізів, що представляють діагностичні завдання, завдання і професійні ситуації, що виконувалися в період професійної підготовки.

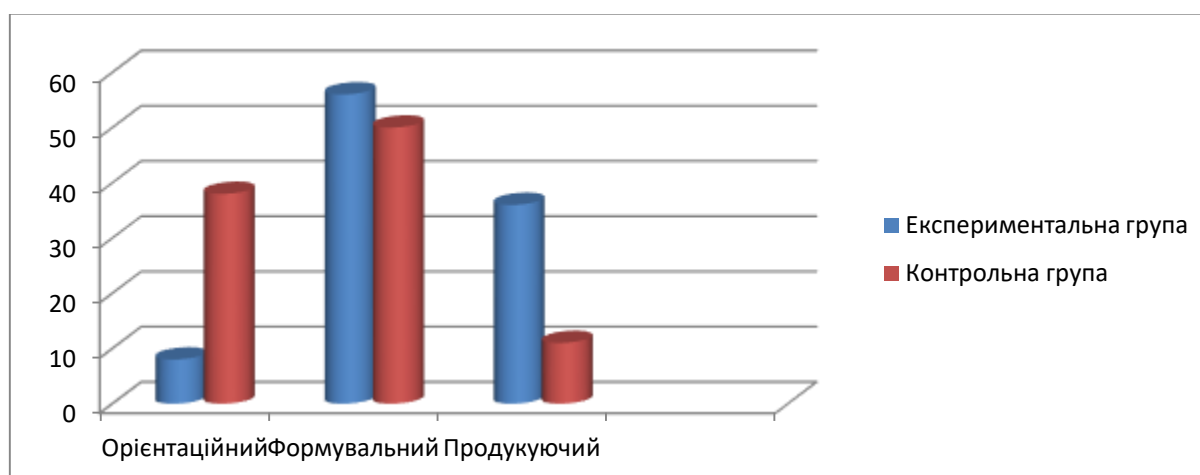
На заключному етапі експерименту за допомогою формули підрахунку середнього значення ми визначили рівень сформованості дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи в експериментальній і контрольній групах. Результати представлені в таблиці (2.2).

Таблиця 2.2

Результати сформованості дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи в експериментальній і контрольній групах

Рівень	ЕГ		КГ	
	К-сть студентів	% від числа студентів	К-сть студентів	% від числа студентів
1	2	3	4	5
Орієнтаційний	2	8	10	39
Формувальний	14	56	13	50
Продукуючий	9	36	3	11

Графічна інтерпретація представлена на рисунку 2.1

Рис. 2.1 Результати рівня сформованості дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи в експериментальній і контрольній групах

Таким чином, ми отримали наступні показники, які підтверджують те, що кількість студентів експериментальної групи формувального і продукуючого рівня сформованості дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи значно вище відповідних показників у контрольній групі. Обчислення проводилися шляхом диференціації експериментальної і контрольних груп. За допомогою виведення середнього балу в цілому по всій групі підраховується

рівень сформованості професійно-дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи. Результати представлені в таблиці (2.3).

Таблиця 2.3

Сформованість дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи експериментальної і контрольної груп

Група	Середній бал		Рівень сформованості дослідницьких умінь
	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	
Експериментальна група	1,33	2,22	Середній
Контрольна група	1,38	1,63	Середній

Відтак, в експериментальній групі підсумковий зріз підтвердив збільшення середнього балу на 0,89, а в контрольній групі він збільшився на 0,25. Ми вважаємо, що ці дані пояснюються використанням проблемно-смыслових і ціннісно-зорієнтованих вправ та створенням квазіпрофесійного середовища в підготовці майбутніх фахівців сестринської справи в експериментальній групі. Результати формувального експерименту зафіксували збільшення чисельності майбутніх фахівців сестринської справи з високим і середнім рівнем сформованості дослідницьких умінь в експериментальній групі порівняно з контрольною. Здійснений аналіз даних підтвердив відмінності кількісних і якісних показників, що відображають рівневу динаміку сформованості дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи в експериментальній групі.

Висновки до розділу:

Формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи пов'язується з наявністю інтересу до професії, до позитивних сестринських досліджень, з виявом дослідницької самореалізації і

самостійності в майбутній професійній діяльності. Вибір засобів, форм, методів навчання на кожному етапі навчання сприяв актуалізації та розвитку дослідницького потенціалу, самопізнання, самооцінки, самореалізації, активізації дослідницької позиції майбутніх фахівців сестринської справи. Для цього здійснювалося збагачення змісту фахових дисциплін проблемно-смысловими, ціннісно-орієнтованими, дослідницькими завданнями. Саме вони дозволили досягти якісних і кількісних змін в професійних і дослідницьких знаннях і вміннях, що стимулюють формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи. Використання проблемно-смыслових і ціннісно-зорієнтованих вправ дало змогу: забезпечити розуміння важливості та соціальної значущості сестринських досліджень у майбутній професійній діяльності та доцільності формування дослідницьких умінь в освітньому процесі; мотивувати цільову спрямованість на дослідницьку роботу в майбутній професійній сестринській діяльності; сформувати вміння цілепокладання і вибір ефективних засобів реалізації поставлених цілей; стимулювати установку на досягнення поставлених цілей в навчально-професійній діяльності; сформувати бачення медико-соціальних проблем.

Закріплення стійкого інтересу до сестринських досліджень, а також організація продуктивного освітнього процесу і тісної взаємоспівпраці викладача і майбутніх фахівців сестринської справи в освітньому процесі здійснювалися при створенні квазіпрофесійного середовища, що забезпечує інтеграцію майбутньої професійної діяльності. Створення квазіпрофесійного середовища спрямовувалося на вирішення таких завдань: засвоїти теоретичні наукові знання, види і методи дослідження; розуміння сутності дослідницьких умінь і ступінь усвідомленості і доцільності дослідних дій; формування знань і умінь цілепокладання в навчально-професійної діяльності; формування умінь використовувати сучасний досвід й інноваційні досягнення в дослідницькій роботі; формування умінь аналізувати, систематизувати та узагальнювати власний досвід дослідницької роботи; формування умінь здійснювати оптимальне поєднання форм, методів, прийомів і засобів дослідження

відповідно до поставленої мети; вміння діяти за алгоритмом в навчально-професійній діяльності з використанням дослідних знань; вміння вирішувати медико-соціальні проблеми дослідницького характеру.

ВИСНОВКИ:

Формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи є необхідним в освітньому процесі закладів медичної освіти. Результати, отримані в межах магістерського дослідження, підтвердили актуальність поставленої проблеми у вивченні процесу формування досліджуваної якості майбутніх фахівців сестринської справи і дали змогу зробити такі висновки:

1. На підставі аналізу наукової літератури встановлено, що сестринські дослідження в професійній діяльності медичної сестри стимулюють вибір сучасних засобів і способів догляду за пацієнтом, орієнтують на планування і організацію маніпуляцій, необхідних для одужання, реабілітації та зміцнення здоров'я, заснованих на використанні інформації дослідницького характеру, що сприяє поліпшенню якості наданої медичної допомоги, розширення можливостей медико-соціальної адаптації людини.

2. Аналіз наукових джерел і специфіки професійної діяльності майбутніх фахівців сестринської справи дали змогу уточнити педагогічну сутність поняття «дослідницькі вміння майбутніх фахівців сестринської справи», які розглядаються як сукупність наукових знань і практичних умінь, що стимулюють інтерес до професії, потреби в сестринських дослідженнях та сприяють формуванню професійних компетенцій, необхідних для самостійної організації профілактики, догляду, медико-соціальної адаптації та комфортного самопочуття пацієнта. Загалом дослідницькі вміння майбутніх фахівців сестринської справи відображають: позитивне ставлення до сестринських досліджень, розуміння важливості і соціальної значущості сестринських досліджень, дослідницький інтерес, пізнавальна активність, життєві цінності, потреба в постановці мети і вибір шляхів її досягнення, що відображають практичну значущість сестринських досліджень; наявність професійних і дослідницьких знань, дослідницька грамотність, інтеграція знань і умінь при виконанні практико зорієнтованих дослідницьких завдань, активне залучення в усі види професійної діяльності майбутніх фахівців сестринської справи.

3. В основу формування дослідницьких вмінь майбутніх фахівців сестринської справи закладені принципи, реалізація яких дає змогу регулювати формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи. Сукупність принципів є своєрідною нормативною вимогою і є критерієм підвищення ефективності процесу навчання, при цьому вони не перекривають один одного, а один принцип суттєво доповнює інший, досягаючи основної мети. З огляду на специфіку професійної діяльності майбутніх фахівців сестринської справи основними принципами навчання визначено: цілепокладання, науковості, гуманістичної спрямованості, валеологізації, єдності індивідуально-особистісного і соціального, інтерактивності освітнього середовища закладів медичної освіти.

4. Навчально-методичне забезпечення процесу формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи на основі проблемно-смыслових, ціннісно-зорієнтованих завдань, дослідницьких завдань, відповідних цільовій специфіці видів професійної діяльності. Використовували такі комплекси взаємопов'язаних методів дослідження : анкетування, спостереження за студентами, усні і письмові опитування, самоаналіз за визначенням рівня знань, нормативної документації, моделювання, методи кількісної обробки даних і якісного аналізу результатів експериментів. Використання цих дослідницьких завдань давало змогу сформувати: інтерес до сестринських досліджень, потребу в дослідницькій самореалізації, індивідуальний стиль виконання дослідницької роботи, професійно-особистісне самопізнання, адекватну самооцінку і самоаналіз; визначити систему життєвих цінностей, професійних мотивів, цілей. Навчально-професійна діяльність набула особистісно-смыслову і дослідницьку спрямованість, склалася багатоваріантність вирішення професійних завдань, виразилося прагнення використовувати сучасний досвід та інноваційні досягнення у власному дослідженні; зафіксований необхідний рівень рефлексії досвіду дослідницької діяльності майбутніх фахівців сестринської справи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авраменко Т. П. Кадрова політика у реформуванні сфери охорони здоров'я: аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2012. 35 с.
2. Акуліна Л. П. Ступенева медсестринська освіта – вимога міжнародних стандартів. *Актуальні питання підготовки майбутніх фармацевтичних та медичних фахівців в умовах сучасної освіти*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 15 лютого-24 березня, 2016 р.). Житомир, 2016. С. 4–5.
3. Антонова О. Є., Шарлович З. П. Професійно-педагогічна компетентність медичних сестер сімейної медицини: сутність, структура, технологія формування: монографія. Житомир: Вид-во Полісся, 2016. 258 с.
4. Артемчук Л. М. Комп'ютерне оцінювання професійних знань в структурі підготовки медичних сестер: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2003. 254 с.
5. Асташкина И. С., Мишин В. М. Исследование систем управления: учебник для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 527с.
6. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: метод.основы. Москва: Просвещение, 1982. 192 с.
7. Бабенко Т. П. Дослідницька діяльність студентів у контексті реформування медсестринської освіти. *«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД»*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.(26 – 28 лютого 2012 р.). Переяслав-Хмельницький, 2012. С. 206–208.
8. Бабенко Т. П. Дослідницька діяльність студентів у контексті сучасних вимог. *Вища освіта в медсестринстві : проблеми і перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 23 листопада 2012 р.). Житомир, 2012. С. 18–21.

9. Банчук М. В., Волосовець О. П., Чернищенко Т. І. Стратегія розвитку та реформування медсестринства в Україні. *Магістр медсестринства*. 2008. № 1. С. 18–21.
10. Баранова Ю. В. Формування у майбутніх вчителів іноземних мов готовності до науково-дослідної роботи: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-тет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 302 с.
11. Власенко О. М. Використання інтерактивних методів навчання у сучасній вищій школі. *Вісник Житомирського державного університету*. 2012. Вип. 64. С. 94–97.
12. Галузевий стандарт вищої освіти України спец.: 6.110102. «Сестринська справа» МОН України. Київ, 2012. 28 с.
13. Головань М. С. Модель формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. Вип. 5 (23). С. 196–205.
14. Губенко І.Я., Бразалій Л. П., Шевченко О. І Розвиток наукових досліджень в медсестринстві як основа вдосконалення сестринської допомоги. *Головна медична сестра*. 2009. № 8. С. 59–61.
15. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Слово, 2013. 447 с.
16. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний редактор В. Г. Кремінь. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
17. Закусилова Т. О. Теоретичні засади формування у майбутніх медичних сестер професійної культури як складника професіоналізму. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2016. Вип. 3. С. 63–69.
18. Закусилова Т. О. Технологія формування клінічного мислення студентів медичного коледжу спеціальності «Сестринська справа». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2015. Вип. 10 (25). С. 141–144.
19. Казак І. О. Теорія і методика викладання в вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни: навч. посіб. для підготовки докторів філософії очної форми навчання. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с.

20. Карпенко Ю. П. Інноваційні методи організації науково-дослідної діяльності студентів у закладах вищої медичної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Вип. 72. С. 211–215.
21. Карпенко Ю. П. Науково-дослідна робота студентів у закладах вищої медичної освіти під час проходження виробничої практики. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2018. Вип. 5 (91). С. 98–111.
22. Коваль О. Тематичний словник-довідник з психології та педагогіки: навч. посіб. Вид. 2-ге. доповнене та перероблене. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 138 с.
23. Колісник-Гуменюк Ю. І. Формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у процесі гуманітарної підготовки в медичних коледжах: монографія. Львів: «Край», 2013. 296 с.
24. Котепчук В.А. Формування науково-педагогічної еліти з медсестринства в медичних навчальних закладах. *Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи*. Житомир: Полісся, 2011. 392 с.
25. Кравцова Т. Формування професійної компетентності майбутніх молодших медичних працівників засобами проблемно-модульного навчання. *Наукові записки КДПУ ім. Винниченка: Сер.: Педагогічні науки*. 2013. Вип. 120. С. 208–211.
26. Лавриш Ю. Е. Освітня діяльність медичної сестри: досвід сестринських факультетів університетів Канади. К.: РВЦ КПДЮ, 2008. 44 с.
27. Лавриш Ю. Е. Професійна підготовка медичних сестер в університетах Канади: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-тут пед. освіти та освіти дорослих АПН України. Київ, 2009. 23 с.
28. Лісна-Міськів Н. Є. Загальна характеристика формування професійної компетентності майбутніх фахівців сестринської справи. *Педагогічний дискурс. Сер.: Педагогічні науки*. 2016. Вип. LXXII. С. 122–126.

29. Лісна-Міський Н. Є. Загальна характеристика формування професійної компетентності майбутніх фахівців сестринської справи. *Педагогічний дискурс. Сер.: Педагогічні науки*. 2016. Вип. LXXII. С. 122–126.
30. Лісна-Міський Н. Є. Характеристика організаційно-педагогічних умов, покладених у основу формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності. *Педагогічний дискурс. Сер.: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 22. С. 101–106.
31. Макаренко В. І. Метод пошуково-дослідницьких проєктів як засіб формування науково-дослідницьких умінь студентів. *Вища освіта України. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології»*. 2014. Вип. 3 (3). С. 82–93.
32. Макаренко О. В. Методика формування дослідницької компетентності майбутніх лікарів у процесі вивчення природничих дисциплін: навч. посіб. Полтава: Шевченко Р. В., 2017. 104 с.
33. Маркович О. В. Загальні принципи формування професійних знань, навичок, умінь: особливості формування професійних умінь в умовах медичного коледжу: метод. реком. Рівне: Рівненський державний базовий медичний коледж, 2006. 288 с.
34. Махновська І. Р. Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Житомирський держ. ун-тет ім. І. Франка. Житомир, 2015. 312 с.
35. Мельничук І. М., Намісник О. М. Актуальність використання дистанційного навчання при підготовці медичних сестер-магістрів у США. *Науковий огляд*. 2014. № 2 (3). Ч. II. С. 86
36. Найтингейл Ф. Записки об уході (Notes on Nursing). / Отв. Ред. Г. М. Перфильева. М.: Издательский дом «Русский врач», 2002. 96 с.
37. Новосьолова Н. Ф. Проблема якості медичної освіти у Європейському освітньому просторі. *Медсестринство*. 2007. № 1. С. 16–20.

38. Освітньо-кваліфікаційна характеристика Галузевого стандарту вищої освіти України спец.: 8.110102. «Сестринська справа» МОН України. Київ, 2007. 24 с.
39. Осмоловская И. М. Дидактика: учеб.пособие для вузов. 2-е изд. , стер. М.: Академия, 2008. 240с.
40. Перфильева Г. М. Научные исследования в сестринском деле: история вопроса. *Головна медична сестра*. 2009. № 8. С. 62–64.
41. Перфильева И. Г., Камынина Н. Н. Научные исследования в сестринском деле: история вопроса. *Медицинская сестра*. 2006. № 3. С. 41–44.
42. Поведская О. К. Организация научно-исследовательской работы студентов и преподавателей в рамках компетентностного подхода в образовании. *Успехи современного естествознания*. 2010. № 1. С. 88–90.
43. Про вищу освіту: Закон України № № 1556-VII. від 01.07.2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
44. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
45. Програма розвитку медсестринства України (2005-2010 рр.): наказ МОЗ України від 08.11.2005 р. № 585. *Головна медична сестра*. 2006. № 1. С. 14–25.
46. Проект Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2025 років від 27.11.2014 р. URL: <http://www.apteka.ua/article/315522>.
47. Райхман Є. І. Формування професійної креативності майбутніх магістрів педагогічної освіти у науково-дослідній роботі: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Держ. ВНЗ «Донбас. держ. пед. ун-т». Слов'янськ, 2016. 20 с.
48. Романова М. Л. Современные модели исследовательской деятельности педагога. *Ученые записки университета им. П. Ф. Лесгафта*. 2014. №12 (118). С. 177–181.

49. Сестринские исследования за рубежом. *Медицинская сестра*. 2018. № 4. С. 41–42.
50. Сінельник І. Активізація науково-дослідної діяльності студентів педагогічних спеціальностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Молодь і ринок*. 2012. Вип. 3. С. 113–117.
51. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. К.: Вища школа, 2005. 239 с.
52. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.
53. Сомбаманія Г. М. Формування науково-дослідницької культури майбутніх магістрів у умовах ступеневої освіти: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Ялта, 2010. 22 с.
54. Стасюк В. Деякі проблемні питання підготовки медичних фахівців середньої ланки в Україні. *Освіта. Технікуми. Коледжі*. 2016. № 3, 4 (41). С. 8–10.
55. Сухобская Г.С. Гуманистическая направленность обучения будущего педагога. *Человек и образование*. 2010. № 1. С. 22–24.
56. Тимофієва М. П. Психологічна концепція професійного становлення та самореалізація особистості у вищому медичному закладі. *Педагогические науки*. URL: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Pedagogica/75369.doc.htm
57. Тимошенко В. М. Підготовка інтерактивних вправ в середовищі Learningapps. *Блог інформатика*. 2017. URL: <https://metodistzp.jimdo.com/2016-2017/середовище-learningapps/>
58. Фигейрас Ж. Реформа больниц в новой Европе. пер. с англ. М.: Весь мир, 2002. 320 с.
59. Харащук І. Особливості формування професійної компетентності студентів медичного коледжу: реалії та перспективи. *Освітній простір України*. 2017. Вип. 11. С. 109–114.

60. Хмеляр І. Формування дослідницької компетентності студентів-лаборантів. *Нова педагогічна думка*. 2019. Вип. 3. С. 152–156.
61. Чалий О. В., Цехмістр Я. В. Майбутні лікарі нової доби: освіта упродовж життя. *Мистецтво лікування*. 2014. № 4. С. 87–91.
62. Шашенкова Е. А. Исследовательская деятельность : словарь. Москва : УЦ «Перспектива», 2010. 88 с.
63. Шквир О. Л. Теоретичні і методичні засади ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень: дис. докт. пед. наук: 13.00.04 / Житомирський держ. ун-тет ім. І. Франка. Житомир, 2018. 572 с.
64. Шквир О. Л., Дудчак Г. І. Опорно-інструктивні матеріали до написання та захисту курсових і дипломних робіт: методичні рекомендації Хмельницький: ХГПА, 2012. 39 с.
65. Яворська Г. Х., Пономарюк Л. П. Професійна підготовка молодших медичних спеціалістів як педагогічна проблема. *Наука і освіта. Сер.: Педагогіка*. 2012. Вип. (1). С. 87–89.
66. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. К.: Либідь, 2002. 560с.
67. Яновський А. О. Зміст пошуково-дослідної діяльності. Збірник наукових праць: *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2009. Вип. 83. С. 234–238.
68. Ястремська С. О. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи у вищих медичних навчальних закладах засобами дистанційного навчання: дис. доктора пед. наук: 13.00.04 / Хмельницька гум.-пед. акад. Хмельницький, 2018. 358 с.
69. Vakum Z., Babenko T. Development of research abilities and skills of students studying in educational institutions of accreditation I–II level. *Social Educational Project of Improving Knowledge in Economic*. 2014. Vol. 7. P. 6–9.
70. Benner P. *Educating Nurses: A Call for Radical Transformation*. San Francisco: CA Jossey-Bass, 2010. 389 p.

71. Callery P. Training and education: an analysis of quality assurance in teaching and nursing education. *Nursing Education Today*. 2000. № 20. P. 373–380.
72. Donahue M. P. *Nursing the finest art: an illustrated history*. St. Louis: CV Mosby, 2010. 390 p.
73. Garvin D. A. HBS Cases: Developing the Courage to Act. Harvard Business School Working Knowledge. URL: <http://hbswk.hbs.edu/item/hbs-cases-developing-the-courage-to-act>.
74. Garvin D. A. Making the Case: Professional education for the world of practice. Harvard Magazine. 2003. URL: <http://harvardmagazine.com>.
75. Hugh McKenna. *Nursing theories and models*. London, New York: Routledge, 2005. 276 c.
76. Rotter J. B. Generalized Expectancies for Internal versus External Control of Reinforcement. *Psychology Monograph*. 1966. Vol . 80 (1). 240 p.
77. Salvage J. *The politics of Nursing*. Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd., 1990. 187 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для студентів

Дослідження, в якому ми просимо Вас прийняти участь спрямоване на вивчення проблеми формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи. Отримані результати дослідження дозволять нам удосконалювати освітній процес досліджуваної проблеми.

1. Назвіть причину чому Ви поступили в медичний коледж?

- 1) не поступила до іншого навчального закладу
- 2) обрана професія подобається
- 3) бажання батьків
- 4) обрана професія престижна в суспільстві

2. З якою метою Ви поступили в медичний коледж?

- 1) отримати глибокі знання і вміння з даної професії
- 2) отримати тільки практичні вміння
- 3) знання і вміння придбаю за місцем роботи
- 4) мені вистачить і поверхневих знань і умінь

3. Яку форму задоволення Ви хотіли б отримати від своєї майбутньої професійної діяльності:

- 1) заслужити повагу серед своїх колег
- 2) заслужити повагу серед пацієнтів
- 3) надавати якісну медичну допомогу пацієнтам
- 4) можливість кар'єрного росту
- 5) свій варіант відповіді _____

4. Представляючи свою майбутню професійну діяльність, Ви вважаєте головним:

- 1) заробити більше грошей

2) використовувати отримані знання та вміння дослідницького характеру для надання якісного догляду пацієнтам

3) можливість більше спілкуватися з людьми різних професій і захоплень, більшість з яких - пацієнти

4) свій варіант відповіді _____

5. Які знання і вміння дослідницького характеру і особистісні якості Вам необхідні як майбутньому фахівцю-досліднику?

1) вміння цілепокладання

2) вміння самостійно планувати дослідницьку діяльність

3) вміння виконувати завдання дослідницької спрямованості

4) вміння виконувати професійно-орієнтовані завдання

5) вміння бачити медико-соціальну проблему

6) свій варіант відповіді _____

6. Що Ви розумієте під поняттям «дослідницькі вміння»?

_____

7. Чиволодієте Ви дослідними вміннями:

1) володію добре

2) володію слабо

3) не володію

4) важко відповісти

8. З чим пов'язані труднощі, що виникають у Вас з ефективним оволодінням дослідницькими вміннями

1) недостатній рівень професійних знань, умінь і навичок

2) ще не зовсім адаптувався до навчання

3) важко викладати власні думки

4) важко дискутувати, відстоювати власну точку зору

5) складність з постановкою мети

6) труднощі з орієнтацією медико-соціальних проблем населення

7) свій варіант відповіді _____

9. У чому для Вас полягає цінність сестринських досліджень?

- 1) усвідомлений інтерес до сестринських досліджень
- 2) соціальна значущість досліджень
- 3) можливість розкрити дослідний потенціал
- 4) допомогти людям у збереженні здорового способу життя
- 5) свій варіант відповіді _____

10. Як Ви вважаєте:

- 1) однакові захворювання у різних пацієнтів необхідно лікувати однаково
- 2) однакові захворювання у різних пацієнтів необхідно лікувати по-різному залежно від порушених потреб, від ступеня і тяжкості захворювання, дефіциту самодогляду
- 3) специфіка лікування залежить від особливостей клінічних проявів і реакції пацієнта на захворювання

11. Які з перерахованих форм навчання, на Вашу думку, забезпечують найбільш продуктивний результат формування дослідницьких умінь?

- 1) лекція
- 2) семінар
- 3) практичні заняття
- 4) курсова робота
- 5) самостійна робота
- 6) дослідницький проект
- 7) наукова студентська робота
- 8) свій варіант відповіді _____

12. Які, на вашу думку, з перерахованих нижче дослідних умінь у Вас сформовані?

- 1) вміння визначати пріоритетні медико-соціальні проблеми населення
- 2) вміння формулювати цілі, завдання дослідження
- 3) вміння логічно мислити
- 4) вміння аналізувати, узагальнювати
- 5) вміння викладати свої думки, дискутувати, відстоювати свою думку
- 6) свій варіант відповіді _____

13. Як Ви вважаєте, одужання пацієнта, передусім, залежить від:

- 1) якості і кількості медикаментів
- 2) настрою і волі пацієнта до одужання
- 3) професійних дій медичного працівника
- 4) якості організації сестринського догляду

Додаток Б

Проблемно-сміслові і ціннісно-зорієнтовані завдання для формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи

Інструкція до виконання завдань. Уважно прочитайте завдання, зробіть аналіз, виділіть умови і вимоги, визначте цілі завдання, намітьте пошук її вирішення, здійсніть самоаналіз процесу вирішення завдання за допомогою запропонованих рефлексивних запитань.

Завдання №1

Пацієнт Петро Іванович, 53 років, бухгалтер. Одружений, має двох дітей: семи і десяти років. Місяць тому під час диспансерного огляду у нього було виявлено підвищення артеріального тиску до 180/100 мм рт.ст. На прийомі у терапевта – 170/100 мм рт. ст. Проїшов амбулаторне обстеження. Діагноз – гіпертонічна хвороба. Це ж захворювання у матері пацієнта. За порадою лікаря, придбав тонометр і вимірює артеріальний тиск, коли болить голова. Щоденник самоконтролю не веде, медикаменти приймає нерегулярно. Робочий день ненормований, перевтомлюється. Харчується в робочий час, в основному, бутербродами з маслом і жирною ковбасою. Основний прийом їжі об'ємний, пізно ввечері. Дієту не дотримується. Курить три роки, по 10-15 сигарет в день. Багато після роботи проводить часу за переглядом телевізора. Спати лягає не раніше першої години ночі. У вихідні вживає помірно алкогольні напої. Зріст - 180 см, вага – 92 кг (індекс маси тіла – 29, при нормі 18,5–24,9).

Завдання:

- 1.Складіть план навчання П.І. в Школі Артеріальної гіпертензії
- 2.Навчіть правилами ведення щоденника при артеріальній гіпертензії.
- 3.Розробіть рекомендації та пам'ятки з прийому дозволених продуктів при артеріальній гіпертензії.

Завдання №2

Васі 8 років. З трирічного віку у нього напади задухи. Лікарі поставили діагноз: бронхіальна астма. При обстеженні виявлена алергія на шерсть тварин

(епідермальний алерген). В будинку у Васі жила кішка, довелося віддати її друзям. Фактором, що провокує напади задухи, лікарі вважають пасивне куріння. Батько Васі багато років курив не виходячи з квартири. Батько помер від раку легенів рік тому. Напади у Васі на тлі лікування стали рідше, але повністю не пройшли. Мама і Вася прийшли на навчання в школу при бронхіальній астмі.

Завдання:

- 1.Складіть план навчання при бронхіальній астмі.
- 2.Розробіть освітні програми для батьків дітей з бронхіальною астмою.
- 3.Навчіть пацієнта правилам ведення щоденника при бронхіальній астмі.

Завдання №3

Каті 8 років. З семи років у неї напади задухи. Лікарі поставили діагноз: бронхіальна астма. При обстеженні виявлена алергія на побутові алергени (домашній пил, що містить різні види кліщів). Фактором, що провокує напади задухи, лікарі вважають часті простудні захворювання у дівчинки. Дівчинка відчуває себе краще на дачі, ніж у будинку. Напади у Каті на тлі лікування стали рідше, але повністю не пройшли.

Завдання.

- 1.Проаналізуйте стан пацієнтки, визначте порушені потреби.
2. Складіть план бесіди з батьками дівчинки про організацію гіпоалергенного побуту.
- 2.Складіть пам'ятку для Каті і її мами щодо зменшення впливу побутових алергенів в квартирі пацієнтки.

Завдання №4

Ілля Васильович, чоловік 24 років, хвора на цукровий діабет 1 типу з 18 років. За призначенням ендокринолога вводить собі щодня інсулін. За рекомендацією лікаря намагається дотримуватися дієти і більше рухатися, але стан його здоров'я нестабільний, часто бувають гіпоглікемії (зниження цукру крові нижче норми). В Школу цукрового діабету прийшов вперше.

Завдання:

1. Складіть план бесіди з пацієнтом і проведіть співбесіду про мету і завданнях «Школи при цукровому діабеті»
2. Складіть план навчання в Школі цукрового діабету для пацієнтів з ЦД 1 типу.
3. Ознайомте пацієнта з методами самоконтролю при цукровому діабеті (глікемічний, глюкозурічний профіль).
4. Навчіть пацієнта алгоритму надання долікарської невідкладної допомоги при гіпо- та гіперглікемічних комах.

Діагностичні завдання

Завдання №1

Проведіть заняття в школі гіпертоніка по темі: «Що треба знати про харчування при артеріальній гіпертонії?»

План:

- Що таке «Здорове харчування»?
- Як розрахувати свої енерговитрати?
- Яка калорійність продуктів?
- Які зміни в дієті потрібні при артеріальній гіпертонії?
- Як обмежити сіль?
- Як збагатити раціон вітамінами?
- Як бути при підвищеному рівні холестерину?
- Як правильно скласти меню при артеріальній гіпертонії?

Завдання №2

Проведіть заняття по темі: Куріння і здоров'я

План:

- Що ми знаємо про шкоду куріння?
- Типи курильної поведінки.
- Чому люди курять?
- Що таке нікотинова залежність?
- Сучасні методи лікування тютюнопаління?
- Мотивація і готовність кинути палити.

Я вирішив кинути курити! З чого почати?

Завдання №3

Проведіть заняття в школі гіпертоніка з теми: «Що треба знати про артеріальну гіпертензію?»

План

Що таке артеріальний тиск?

Що таке артеріальна гіпертонія?

Ускладнення перебігу захворювання:

Гіпертонічний криз

Транзиторна ішемічна атака

Фактори ризику артеріальної гіпертонії і прогнозу

Як оцінити індивідуальні фактори ризику?

Як правильно вимірювати артеріальний тиск?

Як вести Щоденник пацієнта?

Завдання №4

Ви медична сестра профілактичного кабінету. Проведіть заняття в гастрошколі на тему: харчування при захворюваннях шлунково-кишкового тракту.

Завдання № 5

Ви медична сестра профілактичного кабінету. Складіть план і проведіть заняття з профілактики бронхіальної астми в астма-школі.

Питання для рефлексивного самоаналізу процесу вирішення завдань:

1. Які труднощі у Вас викликали запропоновані завдання?
2. На яких етапах вирішення завдань Вам необхідна була допомога викладача?
3. З чим, на Вашу думку, були пов'язані труднощі при виконанні завдань (визначення пріоритетної проблеми пацієнта, порушених потреб, в складанні плану бесіди, план вирішення завдання)?
4. Чи хотіли б Ви частіше вирішувати професійно зорієнтовані завдання?

Додаток В

Завдання професійного та дослідницького характеру у формуванні дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи

Завдання № 1.

На стаціонарному лікуванні перебуває дитина віком 1 року. Діагноз: анемія залізодефіцитна, рахіт. При проведенні сестринського обстеження медична сестра отримала такі дані: дитина швидко втомлюється, не активна, апетит поганий. Раціон харчування дитини одноманітний – молочна їжа; фрукти, овочі краще дитині не давати, тому що бояться розладів травлення. Дитина на вулиці буває рідко, тому що знаходиться під опікою бабусі. Мама працює технологом, у неї хронічний тонзиліт. Об'єктивно: блідий, тріщини в кутах рота («заїди»). Голова трохи збільшена з випинанням лобових горбів, велике тім'ячко ще відкрите на 2x2 см. На грудній клітці визначаються чіткі. ЧДД 32 в хвилину, пульс 120 уд./хв. Живіт м'який. Стілець зі схильністю до запорів. Дитині призначені препарати: «Аквадетрим», мальтофер, вітамін С.

Завдання:

1. Визначте цілі і складіть план дій медичної сестри з мотивацією.
2. Виявити, які життєво важливі потреби порушені у дитини.
3. Проаналізуйте, з якою метою призначений кожен лікарський препарат дитині?
4. Складіть план догляду за дитиною при даному стані (харчування, прогулянки, режим дня, водні процедури, загартовувальні заходи).
5. Розкажіть про принципи реабілітації дітей з порушенням мінерального і фосфорного обміну.

Завдання № 2

Пацієнтка 45 років поступила на стаціонарне лікування в кардіологічне відділення з діагнозом гіпертонічна хвороба II стадії. Пацієнтка скаржиться на періодичні сильні головні болі в потиличній області, слабкість, поганий сон. Хворіє близько 5 років, погіршення стану останні 2 місяці, після стресової

ситуації. Призначені лікарем ліки приймає нерегулярно, в основному, коли погано себе почуває. Дієту не дотримується, зловживає гострою, солоною їжею, багато п'є рідини, особливо любить розчинну каву. Не вміє самостійно вимірювати собі артеріальний тиск, але хотіла б навчитися. Зазначає, що в останній рік стало гірше, але намагається не звертати уваги на хворобу і жити, як раніше. Пацієнтка надлишкового харчування (при зрості 162 см, вага 87 кг). ЧДД 20 в хвилину, пульс 80 за хвилину, ритмічний, напружений, АТ 180/100 мм рт. ст. Пацієнтці призначено: каптоприл по 0,025 г 2 рази на день всередину, гідрохлортіазид по 0,05 г всередину 1 раз в день і панангін по 1 драже 3 рази на день після їжі.

Завдання:

1. Проаналізуйте та оцініть клінічний стан пацієнтки.
2. Визначте цілі і складіть план сестринського догляду за пріоритетною проблемою.
3. Проведіть бесіду з дієт сестрою з організації харчування пацієнта.
4. З якою метою призначені каптоприл, гідрохлортіазид і панагін? З яких фармакологічних груп ці препарати?
5. Складіть план реабілітаційних заходів з поступовим переходом пацієнтки зі суворого постільного режиму на палатний.
6. Розробіть пам'ятку для пацієнтки про правила прийому лікувальних препаратів.

Завдання № 3

В пульмонологічному відділенні знаходиться пацієнтка С. 35 років з діагнозом пневмонія нижньої долі правої легені. Скарги на різке підвищення температури, слабкість, болі в правій половині грудної клітини, посилюються при глибокому вдиху, кашель, задишку, виділення мокротиння рожевого кольору. Захворіла після переохолодження. У домашніх умовах приймала жарознижуючі препарати, але стан швидко погіршувався. Пацієнтка пригнічена, працює, висловлює побоювання щодо можливості залишитися без роботи. Об'єктивно: стан важкий, температура 39,50 С. Обличчя

гіперемійоване, на губах герпес. ЧДД 32 в хв. Права половина грудної клітки відстає в акті дихання, голосове тремтіння в нижніх відділах правої легені посилено, при перкусії там же притуплення, при аускультатії крепітуючі хрипи. Пульс 110 уд. / хв. , ритмічний, слабкого наповнення. АТ 100/65 мм рт. ст., тони серця приглушені. Пацієнтці призначено цефотаксим по 1,0 г 2 рази на день внутрішньом'язово, лазолван по 0,03 г в таблетках 3 рази в день всередину, розчин анальгіну 50% 2 мл і розчин димедролу 1% 1 мл внутрішньом'язово.

Завдання:

1. Визначте проблеми пацієнтки і складіть план сестринського догляду з пріоритетної проблеми.

2. До яких груп лікарських препаратів відносяться вище перелічені ліки? Пацієнтка цікавиться, через який час настане ефект препаратів, введених внутрішньом'язово, і для чого їй призначені лазолван і цефотаксим, препарати, про які вона раніше не чула.

3. Розрахуйте дозу розчинника для антибіотика на одне застосування.

4. Складіть пам'ятку для пацієнтки щодо профілактики захворювань органів дихання.

Додаток Г

Самооцінка умінь майбутніх фахівців сестринської справи у вирішенні професійних і дослідницьких завдань

Інструкція: визначте міру сформованості наступних умінь за 5-ти бальною шкалою в порядку зростання: 5 балів – вміння сформовані; 1 бал – вміння не сформовані.

Вміння	Оцінка сформованості
Уміння бачити проблеми пацієнта	5 4 3 2 1
Уміння правильно визначати пріоритетну проблему завдання	5 4 3 2 1
Уміння складати план вирішення завдання	5 4 3 2 1
Уміння знаходити нестандартні рішення для проблемних ситуацій	5 4 3 2 1
Уміння передбачити труднощі у вирішенні завдання	5 4 3 2 1
Вміння визначати послідовність дій для досягнення поставлених завдань	5 4 3 2 1
Уміння використовувати міжпредметні знання у вирішенні завдань	5 4 3 2 1
Уміння використовувати знання і вміння дослідницької спрямованості	5 4 3 2 1
Уміння аргументувати власну точку зору	5 4 3 2 1

Додаток Д

Методика для визначення рівня сформованості дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи

Інструкція: визначте міру сформованості у Вас наступних дослідницьких умінь за 5-ти бальною шкалою в порядку зростання: 5 балів – вміння сформовані і яскраво виражені; 1 бал – вміння не сформовані. Обраний бал обведіть.

Вміння	Оцінка сформованості
Уміння виявляти інтерес до сестринських досліджень	5 4 3 2 1
Уміння виділяти пріоритетні медико-соціальні проблеми населення	5 4 3 2 1
Вміння цілепокладання	5 4 3 2 1
Уміння визначати мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження	5 4 3 2 1
Уміння вибирати найбільш ефективні засоби досягнення поставленої мети	5 4 3 2 1
Уміння багатоваріантно вирішувати навчально-професійні завдання	5 4 3 2 1
Уміння аргументувати, доводити досліджуване питання	5 4 3 2 1
Уміння відстоювати власну позицію, коректно вести бесіду	5 4 3 2 1
Уміння скласти доповідь, повідомлення	5 4 3 2 1
Уміння знаходити і обробляти матеріал з теми дослідження	5 4 3 2 1
Уміння використовувати сучасний досвід та інноваційні досягнення	5 4 3 2 1
Уміння самостійно планувати дослідницьку роботу	5 4 3 2 1
Уміння організувати і проводити експеримент	5 4 3 2 1
Уміння виконувати дослідні завдання	5 4 3 2 1

Уміння оформляти дослідницьку роботу	5 4 3 2 1
Уміння самостійно контролювати власні дії	5 4 3 2 1
Уміння оцінювати результати дослідження	5 4 3 2 1
Уміння вести і аналізувати дослідницьку роботу у співпраці з науковим керівником	5 4 3 2 1
Уміння критично осмислювати результати своїх досліджень	5 4 3 2 1
Уміння проводити самоаналіз своїх можливостей і здібностей	5 4 3 2 1
Уміння прогнозувати результати подальшої діяльності і бачити подальшу перспективу	5 4 3 2 1
Уміння використовувати отримані знання в ході дослідницької роботи	5 4 3 2 1
Уміння знаходити ефективні способи, форми і методи реалізації дослідницької роботи	5 4 3 2 1
Уміння прогнозувати результати подальшої діяльності і бачити подальшу перспективу	5 4 3 2 1

Ключ: підсумуйте число балів, яке Вам вдалося набрати, і знайдіть за шкалою рівень сформованості дослідницьких умінь: 48-51 – дуже високий; 44-47 – високий; 36-43 – вище середнього; 32-35 – середній; 25-31 – нижче середнього; 21-24 – низький.

Додаток Е

Контрольні запитання ціннісно-зорієнтованих завдань для формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи

1. Профілактика: поняття, види, форми і рівні впливу.
2. Види профілактики: первинна, вторинна, третинна. Роль медпрацівників у їхній реалізації.
3. Нормативні документи, що регламентують профілактичну діяльність.
4. Державна політика в галузі охорони і зміцнення здоров'я.
5. Охарактеризуйте концепцію охорони і зміцнення здоров'я.
6. Дайте поняття про захворюваність населення неінфекційними захворюваннями: показники, рівні, заходи з профілактики.
7. Визначення понять «здоров'я», первинна, вторинна, профілактика.
8. Дайте поняття про гігієнічне навчання і виховання населення: завдання, методи і засоби.
9. Участь сестринського персоналу в роботі шкіл здоров'я.
10. Дайте поняття про школи здоров'я. Групове й індивідуальне навчання пацієнтів в школах здоров'я.
11. Охарактеризуйте школу здоров'я для хворих на цукровий діабет. Участь медсестри в організації даної школи.
12. Зміцнення здоров'я та профілактика порушень репродуктивного здоров'я.
13. Основні вимоги до медсестри, яка бере участь в імунопрофілактиці. Тактика медсестри при розвитку анафілактичного шоку.
14. Роль медсестри в просвіті та формування здорового способу життя, в боротьбі з алкоголізмом, наркоманією.
15. Визначення поняття «здоровий спосіб життя». Головні складові здорового способу життя.
16. Структура способу життя. Вплив чинників способу життя на здоров'я. Формування здорового способу життя.

17. Охарактеризуйте роль сестринського персоналу в роботі шкіл материнства.

18. Охарактеризуйте школу здоров'я для хворих з артеріальною гіпертонією. Участь медсестри в організації даної школи.

19. Роль дільничної медичної сестри в плануванні і проведенні прищеплювальної роботи.

20. Сучасні прийоми і методи ведення Санітарна просвіта серед населення і роль медсестри в її проведенні.

21. Охарактеризуйте школу здоров'я для хворих на бронхіальну астму. Участь медсестри в організації даної школи.

22. Охарактеризуйте вплив харчування, рухової активності на здоров'я.

23. Планування сім'ї, визначення, роль дільничної медсестри в плануванні сім'ї.

24. Охарактеризуйте школу здоров'я для хворих з остеопорозом. Участь медсестри в організації даної школи.

25. Поняття про школи здоров'я. Групове і індивідуальне навчання пацієнтів в школах здоров'я.

26. Участь сестринського персоналу в роботі шкіл здоров'я

27. Зміцнення здоров'я та профілактика порушень психічного здоров'я.